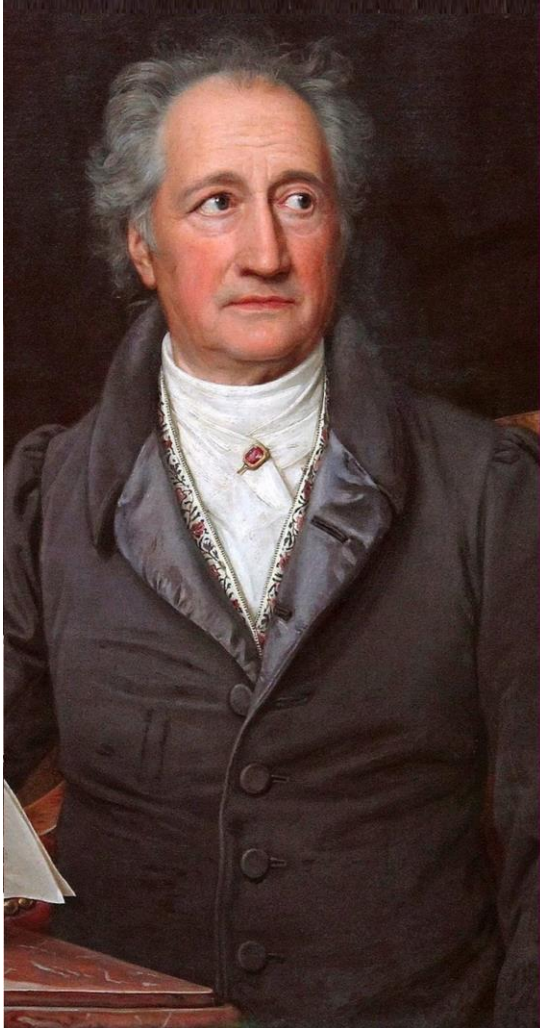

یوهان ولفگانگ فون گوته

د خوان وپرتېر

دردونه

ژباړه او لنډونه: عبدالحق سلامزوی

Ketabton.com

کتابپېژندنه

د کتاب نوم	: د ځوان وېرتهر درونه - də dzwā'n we'rter dardu'na
د کتاب آر نوم	: Die Leiden des jungen Werthers
انگرېزي نوم	: The Sorrows of Young Werther
ليکوال	: يوهان فون ولفگانگ گوېته / Johann Wolfgang von Goethe
موضوع	: ناول، د آلمان ادبيات
پېر	: ۱۸ مه پېړۍ
فارسي ژباړه	: فريده مهدي دامغاني
پښتو ژباړه او لنډونه	: عبدالحق سلامزوی
کال	: ۱۴۰۰ مرغومی ۸
ځای	: کابل

د ځوان وپرتېر درونه / ۱

لړلیک

د ځوان وپرتېر درونه (ناول - کیسه) ۳

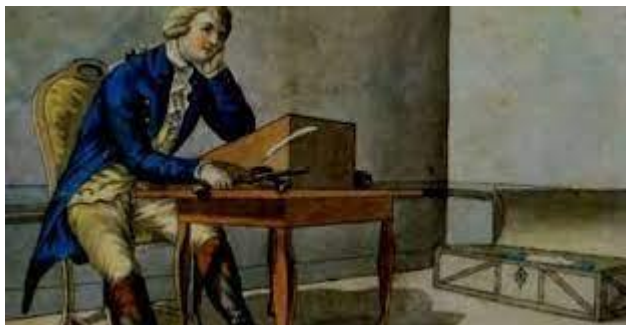
د «ځوان وپرتېر درونه» کې د گوپته ویناوې ۳۷

د یوهان ولفگانگ گوپته ژوند او «د ځوان وپرتېر درونه» ناول سره اړوندې خبرې ۴۸

د ځوان وپرتېر درونه

«آه، څومره خوشحاله يم چې روان شوم! آه، تر ټولو راباندې گرانه ملگريه، په رښتيا د انسان زړه څرنگه دی؟ ته يې چې دومره راباندې گران يې، ته يې چې هېڅکله در نه جلا نه شوم. ستا پرېښودل او د خوشحالي او خوښۍ دغسې احساس لرل او تجربه کول.»

خو ښه پوهېږم چې وبه مې بښې. نورې اړيکې مې گنې تقدير دغسې ټاکلې نه وې چې زما د زړه غوندې کوم زړه وځوروي او وکړوي...؟
آه، بېچاره ليونورا! په دې حال زه بېخي بېگناه يم.»

دا ناول د لیکونو یوه لړۍ ده. دوی برخې لري، د لومړۍ برخې ټول لیکونه وپرتېر (د کیسې اتل) خپل ملگري وبلهلم ته لیکلي دي او دویمه برخه کې بیا موندل شوي لیکونه دي، ځینې شارلوتې ته لیکل شوي، ځینې همداسې موندلې ټوټې دي چې د کتاب خپرونکي موندلې او بیا یې د لیک طبیعت، پېښو او تاریخي لړۍ ته په کتو په ناول کې اوبدلې دي. لومړی لیک د ۱۷۷۱ کال د مې په ۴مه لیکل شوی دی په دې لومړنیو لیکونو کې په پیل کې خپل روحي حالت بیانوي او د طبیعت انځورگري کوي. دی په هر ځای کې گرځي، په غره، ښار، باغونو... کې.^۱

د دوو ماشومانو کیسه کوي چې کوچنۍ خور یې پام ورباندې کوي او پر مور هم ډېر گران وي. ماشومان وپرتېر ته کیسې وايي او دی یو یو کروتز (د هغه وخت آلماني دود پیسې) ورکوي او هم د ماښام خواړه ورسره شریکوي.

یو کلیوال زلمی د یوې کونډې خدمت کوي، په کرونده کې یې کار کوي او کونډې ډېر اغېزمن کړی وي، مانا پر کونډه مین وي.

وپرتېر د سیمې د قاضي پر لور مین شي د قاضي اته کسه اولاد دی چې نجلی له خپلو وروڼو او خویندو سره د پلار کره اوسېږي. د وپرتېر ځوان ملگري چې یوه پېغله مېرمن ده او بله د هغې د تره لور، وپرتېر له ځان سره د نخا یوه محفل ته روان کړي. په لار کې ورسره پېغله شارلوته /پس هم ملگرې کېږي، خو شارلوتې له بل سړي سره د واده ژمنه کړې وي چې هغه په دې ورځو کې د خپل پلار د مرگ له امله او هم د کار لپاره له

^۱ - تبصره: بهرني لیکول په ناولونو کې خپل فکر، نظریه او لید بیانوي، خو زموږ په لیکوالو کې چې څوک خپل فکر ولري او یا خاصه وینا ولري، ډېر کم او بېخي په نشت دي.

د ځوان وپرتېر درونه / ۵

دې ځايه تللی وي. مازيگر د دوی بگۍ هغه دربار ته چې شارلوته پکې اوسېږي، ورسېږي، د هغې کور ته ورننوځي. د وپرتېر ملگرو ده ته ويلي وي، چې دا ډېره ښکلې پيغله ده، زړه به درڅخه يوسي، خو هغې له بل چا سره د واده ژمنه کړې وي.

تر شارلوتې شپږ ماشومان چې په منگ له دوو تر دوولسو کلونو وي، راچاپېر وي. شارلوته منځنۍ ونه، سپين خت او ښکلې اندام لري؛ پر ټټر يې گلابي رنگه ټکری وېر کړی وي. پر ماشومانو د ډوډۍ ټوکونه وېشي. ماشومان يې له مينې «لولوت» بولي.

شارلوته ماشوم ته وايي: لويي! بناغلی ستاسې د تره زوی دی، لاس ورکړه!

وېرته، شارلوته او دوې نورې ملگرې يې ويلېلم ته د نڅا مېلمستيا ته و خوځېږي. بنځې په خپلو کې د جامو په ستاينه او پوښتنه ځانونه ستړې کړي؛ بيا د کتابونو په اړه بحث وکړي. وېرته ته شارلوته يو ځل کاته هم وکړي، خو پر ده تاثير ونه کړي، بلکې خبرې يې نه اوري؛ وېرته د شارلوتې په شونډو، غومبورو او تورو سترگو کې ورک وي. چې له بگۍ کوزېږي، بېخي د خوبونو په دنيا کې گرځي.

دوی ټول نڅېږي، هلته تر ټولو يو بدخويه سړی وي، په نڅا کې يې د شارلوتې لاس نيولی وي او وېرته ته يې لاس نه ورپرېږدي او دغه نڅا پای ته ورسېږي. دا ځل شارلوته انگرېزي نڅا وکړي. دا په خپل ټول وجود او ټول روح نڅېږي او له هرڅه فارغه يوازې په ټول زړه او حواسو نڅا کوي. بيا وېرته ترې د آلمانۍ نڅا هيله وکړي. شارلوته يې ومني، دا له خپلو جوړو سره وغږېږي او اجازه ترې واخلي. په دې نڅا کې وېرته هر څه هېر کړي، ځان ترې ورک شي، ځکه چې تر ټولو ښکلی موجود يې په څنگلو کې دی. له ځان سره پرېکړه وکړي، که يې سر هم ځي، خو له کومې بنځې سره چې د راتلونکي ژوند پرېکړه کوي، له بل چا سره به يې نڅا ته پرېږدي.

د دې نڅا په پای کې دی هغه وروستی مالټه چې پاتې وي، شارلوتې ته ورکړي. شارلوته د ټولنيزو آدابو پر بنسټ له خپل کنجکاو گاونډي سره پېژندگلوې کوي، او دا کار د وېرته پر زړه خنجر منډي.

په درېيمه انگرېزي نڅا کې بله د پاخه عمر بنځه له وېرته سره نڅا پيل کړي، او شارلوتې ته گوتڅنډنه هم وکړي او د البرت (چې شارلوتې د واده ژمنه ورسره کړې ده)

د خوان وپرتېر درونه / ۷

نوم ورته اخلي. شارلوته چې وپوښتل شي، اندېښمنه شي. دا يې ترې پټه نه کړي او ووايي چې البرټ هغه سپری دی چې دې د نکاح کولو لوز ورسره کړی دی. که څه هم وپرتېر له مخکې پر دې کيسه خبر وي، خو اوس يې زړه مات شي، له پښو او لاسونو يې سپک وڅپړي.

بيا آسمان وتنېږي، د موسيقۍ غږ پکې ورک او نڅا گډوډه شي. د موسيقۍ آرکېسترا هم ودرېږي.

دوی يوې کوتې ته بوځي او شارلوته څوکيانې په دايره کېږدي او داسې لوبه چې د حساب وي او تر زرو پورې به دوام کوي، که څوک پکې غلط شو، کلکه څپېره ورکول کېږي، پيل کړي. دا لوبه ډېره چټکه وي، چې له يو کسه خامخا تېروتنه پکې کېږي. شارلوتې خپل لاس اوږد کړی وي او هرڅوک په خپل وار حساب وايي او شارلوته چټکېږي؛ هرڅوک څپېرې خوري او آن وپرتېر هم دوې څپېرې ووهل شي.

لوبه پای ته ورسېږي، وپرتېر په شارلوتې پسې ورشي، هغه دنبټې ته گوري او سترگې يې له اوبښکو ډکې وي، د وپرتېر هم اوبښکې وبهېږي او (د گوپټه د محبوب) شاعر کلاپشاک نوم واخلي!

په سبا يې چې لمر وي او هوا خوندوره، له مېلمستيا راوگرځي. دوې ملگرې يې ویدې شي؛ شارلوته وپرتېر ته وايي: هيله کوم زما لپاره ځان مه په عذابوه!

وپرتېر ووايي: کله مې چې مخامخ رنې سترگې وي، هېڅ ستونزه نه پېښېږي!

دی په تگ کې له شارلوتې د بيا ليدو غوښتنه وکړي، دا يې هم ومني او په هماغه

ورخ بیا سره وگوري. نور نو وپرتېر پر دې نه پوهېږي چې لمر دی که ورېځ، سپوږمۍ ده او ستوري! او شپه خه وخت راغلې، بلکې هره هستي یې په چاپېر کې ورکه ده. د دنیا هره خوبني د ده په برخه ده. وپرتېر په واهلمهپام کې اوسېږي او تر شارلوتې پورې نیم فرسخ لاره وي. وپرتېر د واهلمهپام په غرونو، د سیند غاړو د دښتو او ځنگونو کې چکر وهي. په باغ کې لوبیا راټولوي، نینې کوي یې او هومبر^۱ وايي. بیا یې چورت یوسي چې د پښه لوب^۲ زروو خواستگارانو به څرنگه د موجوداتو ژوند ترې اخیست، غوايه او خوگان یې پوست او ورېتول...

طیب د قاضي لیدو ته راغلی وي، د قاضي ماشومان د وپرتېر پر اوږو ورخېږي، طیب ته دا سپک کار ښکارېږي او په لاره هر چا ته وایي چې د قاضي بچیان بې ادبه دي او د وپرتېر په شتون کې به لا بداخله شي. خو وپرتېر د ماشومانو دا عادتونه په راتلونکي کې د دوی لپاره مرستیالان، د ښې راتلونکي د جوړونې پیلامې او بدلېدونکي گڼي.

د ښار د کشیش مېرمن شارلوته وروغواړي، کشیش سپین ږیری شوی وي. لور یې فرېدرېکه له ښاغلي شمېت سره دښتې ته د کارگرو لیدو ته ورغلي وي. په راتگ له شارلوتې سره تود روغېر وکړي، رنگ یې غنمرنگ، ونه یې ټیټه خو هسک سره، او اندام یې موزون وي. شمېت یې عاشق وي او ډېرې خبرې نه کوي. بیا چې مازدیگر د ونې سیوري ته کېني د حسادت په اړه بحث وکړي، خو شمېت بیا هم هماغسې حسود او بدبین پاتې شي.

^۱ - د یونان د مخزېږدو پېړیو د مشهورو حماسو (اپلیاد او اودیسی) لیکوال، دلته له هومره موخه د هغه دا کتابونه دي.

^۲ - د مخزېږدو پېړیو یوناني لیکوال هومبر په اودیسه کې د کیسې د اتل / اولیس مېرمنه.

د خوان وپرتېر درونه / ۹

شارلوته د ډنډ پر غاړه پر تيبټ دېوال ناسته وي، آملې چې ماشومه وي، يو گيلاس اوبه شارلوتې ته راوړي، وايي: «نه! نه! لولوت، دا ته يې چې تر ټولو مخکې بايد له دې اوبو څخه وڅښې!» د وپرتېر په زړه کې د آملې د دومره مينې په خاطر چې شارلوتې ته کوم حس پيدا شوی وي، آملې په غېږ کې تينگه او ښکل کړي، او آملې وژاړي. وپرتېر په دې کار نارامه شي. شارلوته آملې له لاسه ونيسي چې په دې ډنډ کې ولامبي، نو ښه به شي؛ هغه هم په اوبو کې ښه ډېره ولامبي او خپل غومبوري بيا بيا وينځي. وپرتېر ليکي: «[آملې] چې راوخته، بېخي تيار وم چې تندي پر ځمکه ورته کېږدم، سجده ورته وکړم، سم لکه د هغه پيغمبر په مخ کې چې ناست يم چې د يوه ملت له وجوده يې پليتي. پاکې کړې وي!»

وپرتېر بيا همدا کيسه يوه عاقل ته وکړي او هغه د شارلوتې دا کار لويه تېروتنه وگڼي، چې بايد ماشومانو ته داسې څه ور القاء نه شي، ځکه چې دا خرافات زېږوي.

وپرتېر په يوه سفر کې د شارلوتې په سترگو کې بيا ورک شي، ده که هرڅو سترگې پکې گنډلې وي خو هغه دومره ورته ځيره نه شي او د وپرتېر له سترگو يوه اوبنکه وڅاڅي؛ شارلوته له بگۍ کوزه او کور ته روانه شي، له بگۍ د شارلوتې خولۍ ښکاري، وپرتېر په زړه کې خدايه، خدايه کوي چې گونډې شارلوتې له شا ورپسې کتلې وي.

هرچېرې چې د شارلوتې په اړه خبرې کېږي او څوک وپرتېر پوښتي، نو ډېر ناراحته کېږي، ځکه چې د بل چا له خولې د شارلوتې ستاينه نه شي اورېداى. شارلوته د مېرمن /مېرمنه ولاړه شي. مېرمن اېم ډېره ناجوړه وي، خو مېرمن يې ښاغلی /مېرمن ډېر خستوز انسان وي؛ يوازې پر پيسو مين وي. ښاغلی اېم د اونۍ اووه فرانکه ورکوي، خو دا د کور د

لگنبت لپاره له سپمولیو پیسو هم پیسی رااخلي.

وېرتېر گني چې د شارلوتې مينه ورسره ده. وايي په رگو کې مې اور بلېږي، که مې يې له گوتو سره گوتې ولگېږي يا يې له پنبې سره د ډوډۍ پر مېز پنبه، ته وا اور راباندې بل شو. څرنګه چې شارلوته ډېره معصومه ده او روح يې پاک دی، ځکه خو نه پوهېږي چې وېرتېر څومره پرې ځورېږي. وېرتېر وايي: چې په خبرو کې لاس پر لاس راکېږدي او يا په خبرو کې رانيژدې شي او آسماني ساه يې پر شونډو راولگېږي... نيژدي وي چې نابود شم. لکه پر وجود مې چې تکه رالوېږي...

نو چې د دې خبرې زړه راکې پيدا شي، فکر وکړم هغه آسماني پاکي او هغه د اعتماد څرګندويه... بېخي به مې درک کړې، که نه! زړه مې داسې پليت او فاسد نه دی! خو ډېر کمزوری دی! ډېر کمزوری! او دا گني اخلاقي فساد دی؟

ده ته شارلوته ډېره سپېڅلې ده. د شارلوتې يوه خوږه ترانه زده ده، چې له خپل کلاوسن^۱ سره يې وايي، خو دا ساده سندره پکې ژوره اغېزه او قدرت پيدا کوي. وېرتېر احساسوي چې شارلوته يې د ژوند په اړه رښتيني علاقه او پام لري او گني چې د شارلوتې مينه ورسره ده، خو چې شارلوته د خپل خواستگار (البرټ) په اړه په شوق او مينه غږېږي، پر وېرتېر د تورې گوزار کوي. وېرتېر په ليک کې وپلېلم ته وايي چې «بې مينې زړه لکه بې بلې ډېوې جادويي فانوس دی، نو چې مازې ولگېږي، پر دېوال سمدوره ډول ډول انځورونه ښکاره کړي.

يوه ورځ چې وېرتېر په يوه غونډه کې بوخت شي، خپل خادم شارلوتې ته ورولېږي،

^۱ - د موسيقي آله.

د ځوان وپرتېر درونه / ۱۱

په دې نيامت چې يو څوک لږ تر لږه د هغې بوى ورسره راوړلاى شي، په ډېره تلوسه خادم ته په تمه وي، ځکه چې د هغه پر جامو، تنيو او جلیق (چپنې) به د شارلوتې سترگې لگېدلې وي. نو دى په دا شېبه په زرو اېکو پيسو دا خادم نه ورکوي. چې هر سهار راپاخېږي، يوازينى هيله يې همدا وي چې دا (شارلوته) به ووينم.

د وپرتېر له سفیر سره گرځېدل نه خوښېږي اود مور دا هيله يې چې دى د يوې دنډې خښتن وويني، ورته توکه ښکارېږي.

په دې ورځو کې يې تخيل کمزورى شوى او له نقاشي سره مينه کمه شوې وي. مگر خو ځله يې د شارلوتې د خپرې په رسمولو گوتې خوځولې وي، خو شرمېدلى وي؛ د ټول وجود يوازې سکېچ (طرحه) يې کښلى وي او پر همدې يې قناعت کړې وي. په ده د شارلوتې ورلېږلي ليکونه ډېر گران وي، نو شارلوتې ته وايي «چې ليک دې ليکه، رانجه شگه مه ورباندې پاشه، ځکه، ليک مې دې ښکلاوه، شگې مې تر غاښونو لاندې کړس وکړ.»

وپرتېر هره شېبه پرېکړه کوي چې شارلوته به سبا ته نه وينې، خو چې سبا شي، نو کوم نر به يې راتينگ کړي!

البرټ له سفره راشي، وپرتېر هغه ډېر شريف او په رښتيا د مينې لايق انسان بولي. وپرتېر درناوى ورته لري. خو د البرټ راتگ نور له وپرتېر څخه د شارلوتې په څنگ کې د پاتېدو ښکمرغي واخلي او په ځنگلونو گرځي. پر وپرتېر اور بلېږي چې البرټ د شارلوتې په څنگ کې وويني. مگر چې البرټ دنډې ته ولاړ شي، وپرتېر په پټه د شارلوتې ديدن ته ورځي. شارلوتې خپل وروڼه او خویندې ډېرې په مينه او ښې پاللې وي. وپرتېر

له البرت سره د انسان پر کمزوری بحث کوي او هر یو خپل دلیلونه او مثالونه وايي، خو یو بل قانع نه کړای شي او همداسې دا بحث یې پایلې وي.

کله کله وپرتهر د شارلوتې پر ځای ماشومانو ته ډوډۍ وروپشي او هم کیسې ورته کوي او پر ماشومانو یې پر کړې اغېزه حیران شي.

وپرتهر ووبرېرې چې له طبیعته څومره اغېزمن شوی دی او پر دې خبره ځان ته خواشینۍ شی. نور نو شارلوته په خوب ویني، لاسونه پسې اچوي، او گڼي چې په دښتو کې لاسنیولي گرځي او زر زر واره یې ښکلوي او چې راوینس شي د دردمن زړه د اوښکو سپل یې له لېمو وبهرې او خپلې تیارې راتلونکې ته ژاړي. تخیل یې کمزوری شي. په خپل «زه» پسې گرځي.

کله یې زړه وشي چې درېغی ساده کارگر وای، نو به یې یوه هیله وه او خواري به یې کوله. یا غواړي، هغه څوکۍ چې د لوی سفیر تر څنگ ناست وي، ومني او وزیر ته غوښتنلیک ولېږي. پر وزیر گران او محترم وي. ده ته پوښتنه ورپیدا شي چې گڼې دا حال او د وضعې بدلېدا به له اندېښنې او اضطرابه ورپیدا وي.

د ۱۷۷۱ د اگېسټ ۲۸ مه^۱ یې د زوکړې ورځ وي. له خپلو ښو ملگرو خوابدۍ وي چې له که څه هم د ده وضعیت یې ښه کولای شو، خو کوبښن یې نه دی کړی. البرت یوه ډالۍ ورته رالېږي چې په منځ کې یې د شارلوتې هغه گلابي دسمال وي، چې د وپرتهر او شارلوتې په لومړۍ لیدنه کې شارلوتې پر ټیټ غوړولی و، او هم د هومېر دوه ټوکه ژباړلي کتابونه. شارلوتې او البرت د وپرتهر وړې وړې غوښتنې ښې پېژندلې وي او

^۱ - دا د گوپته د زوکړې ورځ هم ده.

د ځوان وپرتېر درونه / ۱۳

دا ډالی وپرتېر ته ډېر ارزښت لري. ځکه چې وپرتېر دا دسمال له شارلوتې شو ځله غوښتی و. نور نو بې شارلوتې بل هېڅ هم خوند نه ورکوي؛ په هر څه کې شارلوت ته ورته ښکاري، یوازې هغه څه ويني چې له شارلوتې سره یو څه اړه ولري. دوه یا درې ساعته چې له شارلوتې سره وي، دهغې په خبرو، کړو وړو کې ډوب او له شاوخوا بې خبر وي. نور بې په څنگ کې دومره ځورېږي چې ستونی یې ډک شي. په دښتو ځنگلونو او غرونو شي، په اغزنو بوټو کې تېرېږي، چې بدن یې خوږ او څيرې څيرې کړي او یوازې گور ځانته غوره گڼي.

وبلهېلم د شارلوتې د پرېښون مشوره ورکړي او پینځه لس ورځې کېږي چې وپرتېر یې په اړه فکر کوي. شارلوت ته ښار ته تللې وي، د یوې ملگرې کره یې اوسپړي او البرت هم ورسره وي.

د ۱۷۷۱ د سپټمبر ۱۰ مې لیک:

نن یوازې یم، بیا به شارلوت ته ونه وینم، تر سهاره ساه نشم اخیستای، سهار ته مې سترگې نیولې دي، چې لمر څرک ووهي، د بگۍ آسونه به مې کور ته راوسپړي.

شارلوتې تر تگ مخکې له وپرتېر سره وعده کړې وي چې خامخا به یې لیدو ته ورځي، مازیگر چې دی په رنگارنگ چورتونو کې ډوب وي، شارلوت له البرت سره په زینو کې د وپرتېر کور ته وخېژي؛ دی د شارلوتې لاس وربنکل کړي او کېني، ډېره شېبه غلي وي؛ بیا شارلوت ته د سپورمۍ او خپلې مور کیسه وکړي او وپرتېر وپوښتي چې گڼې بیا به هم یو بل ووينو؟ وپرتېر ووايي چې هر ورو به ووينو، که دا دنیا نه وي، نو په بله کې به ووينو... په دې ډول چې شارلوت ته دخپلې مور د مرگي او د ورونو د یسیرکېدا او

دې ته یې د پالنې د ورپه غاړه کېدو کیسه وکړي، خدای پاماني ترې واخلي.

دویم کتاب: ۱۷۷۱ د اکتوبر ۲۰مه:

وېرته له وزیر سره یو ځای کار پیل کړی وي، خلک ویني چې خپلې باتې وهي خو کمال یې زده نه دی. مگر دی له خپل ځواک او وړتیاو ناهیلی وي. دی له خدایه غواړي چې درېغی د دومره لورپینې پر ځای یې لږ پر ځان باور او تواضع هم ورکړې وای. لازمه گڼي چې صبور وي او په دې توگه به کارونه ښه مخته ولاړ شي. له کونټ دوس سره ویني، له هغه سره ډېر ذهني جوړجاړی او ورته والی لري او وبله په خلاص مټ د زړه غوتې پرانیستای شي. وېرته له وزیر څخه دې حال ته رارسېدلی وي چې که یې له پوزې ونیسي، سایې وځي. ځکه وزیر له خپل ځانه راضي نه ښکاري. څرنگه چې دا نادره وي چې وېرته خپل لیکلي شیان بیا وگوري او بیا کتل بېخي خوند نه ورکوي، خو وزیر یې ورستوي چې بیا یې له سره وگوري، ځکه چې دویم وار لا ښې کلمې او کره او مناسبې جملې موندل کېږي. دا په دا چې وزیر ته باید هر څه د لیکوالۍ د علم په لرغوني معمول سبک لیکلي وي، که نه بیا په هېڅ شي سر نه خلاصوي؛ نو ځکه د وېرته د هر ډول مخالفت سخت دښمن وي او وېرته ته دا کار سمه شکنجه وي. څرنگه چې کونټ دوس د آلمان هېواد له سفیر سره کار کوي، د ده هم د سفیر له پڅوالي، سوکه والي او بې بریده وسواسه دمه خولې ته راغلې وي. وېرته له خپل کارفرما هم ناراضه وي، ځکه چې هغه د ده د ملگري کونټ غیبت ورته کوي خو وېرته یې دفاع. وېرته وايي چې کونټ یوازې د اخلاقو په خاطر یې نه، بلکې د علم او پراخو معلوماتو په سبب یې د درناوي سرې دی. وېرته له وزیر سره دا اوسنی کار د وېرته په مشوره او ټینگار پیل کړی وي.

د ځوان وپرتېر درونه / ۱۵

په همدې ورځو کې چې وپرتېر پلى مزل کوي، د مديماوزېل دو بې سره وويني. هغه ډېره مهربانه، مينه ناکه او د طبيعي حالتونو څښتنه ده او له خپلې خاله سره اوسېږي. دې خاله په تاند پيغلنوب کې، چې ښکلې وه، څو زلمي له لارې ايستلي وي او چې عمر يې خوړلی نو له يوه زاړه افسر سره يې واده کړی او هغه هم بيا مړ شوی دی. په دې ښار کې هر څوک ځان نجيب او تر نورو لوړ ښيي او همدا يې کار وي، او دا چاره په وپرتېر ډېره بد لگېږي.

د ۱۷۷۲ د جنوري ۲۰مه، شارلوتي ته ليک:

وپرتېر په گڼو کارونو کې اوس ورو ورو مړاوی کېږي. ښکمرغي او خوشحالي نه لري. خلک د جادويي صندوق په څېر کوچني او نانځکې ورته ښکاري. د پيغلې دو بې شني سترگې وي، له هياهو په ډکې ټولنې څخه يې زړه چوي او له وپرتېر سره په دښتو، ځنگلونو او غرونو گرځي او بيا په دې گرځېدا کې دوی د شارلوتي په اړه خبرې کوي او دې ته د شارلوتي په اړه خبرې خوند ورکوي او ورباندې گرانه هم وي.

شارلوتي ته بل ليک:

په ښار کې هوا او ورځې ډېرې خرابې وي او وپرتېر په دې خوشحاله وي چې څوک يې نه په زحمتوي. خلک ټول د نورو خوښۍ، روغتيا، روغه سته، آرام او نومېکي له منځه وړي. د وپرتېر که څه هم له وزيره زړه شين وي او کارونه يې په زړه نه کېږي، استعفا ته تيار شي، خو وزير بيرته شخصي ليک ورولېږي او د ده د کارونو، پوهې او وړتيا ستاينه وکړي او همدا د وپرتېر «د زلما پير» بولي. خو له وپرتېر څخه وغواړي چې خپل دنننی شور لږ ملايم کړي او په راتپتولو سره يې ښه اغېزه وښودلای شي.

اته ورځې کېږي چې وپرتېر تشویق شوی او له ځان سره پوخلا شوی دی؛ وایي: د روح استراحت او باطني رضایت په رښتیا چې عالی شی دی!

د ۱۷۷۲ د فېبرورۍ ۲۰مه، البرت ته لیک:

وپرتېر البرت ته په غوسه وي چې خیانت یې ورسره کړی دی. که څه هم د ځان ځای دویم بولي، خو غواړي د شارلوتي په زړه کې همدا ځای وساتي.

د ۱۷۷۲ د مارچ ۱۵مه، وېلهلم ته لیک:

وپرتېر وېلهلم ته گيله کوي چې د دې دندې منلو ته تا تشویق کړم مگر زما له حال او وضعیت سره برابره نه وه. یوه ورځ یې کونت دوس مېلمه کړي، د دواړو جنسیتونو ټول ویاړمن، لویان او اشرافزاده گان یې وربللي وي د وپرتېر هلته پام شي چې «مور ساده کارمندان هېڅکله په خپل اصلي موقعیت او ځای کې نه اوسېږو.»

کونت د کور په لوی تالار کې گرځي او خبرې کوي چې کلتل دویې راوړسپړي او بیا ځواکمنه مادام دو / اېس راننوخې، لور یې ورسره وي او د نجباو پېرې کوي چې د وپرتېر ترې کرکه راځي. په همدې وخت مدموازېل دو بې راشي، خو هغه له وپرتېر سره د نورو ورځو د خلاص مجلس پر خلاف په شرمناکه لهجه غږېږي. نور هم ډېر خلک راشي، خو د وپرتېر سترگې یوازې په مدموازېل دو بې کې وي او نور مېلمانه د ده ځوابونه لنډ لنډ ورکوي. څرنگه چې خلک ده ته عجیب عجیب گوري، نو له کونته خدای پاماني واخلي. په ښار کې خپل استوگنځي ته راشي. یوه مېز ته ناست وي چې آدولېن راشي او ورته ووايي چې ټول خلک خبر شوي چې جناب کونت درڅخه غوښتي وو له محفله یې ووځي. وپرتېر په دې خبره ډېر خپه شي، فکر کوي چې د خلکو د خندا شو. بله ورځ

د ځوان وپرتېر درونه / ۱۷

په يوه گونبه کې مدموازلې دو بې وويني او د ها بلې ورځې پوښتنه ترې وکړي؛ دا ووايي چې سل ځله مې زړه وکړ چې دا خبره درته وکړم، په زړه مې سل غمونه تېر کړل، ځکه چې کونت هغه خلک نه شول خپه کولای. مدموازلې دا هم ورته ووايي چې ما دا هر څه ليدل، خو دفاع مې دې کولای نه شوه. دا ټولې کيسې په زړه سواند انداز ورته وکړي چې پر وپرتېر اور بلوي او گني چې چا ته چې ما د مولى اهميت نه ورکاوه، هغوى زما له دې جزا خوند اخيستی؛ وپرتېر فکر کوي چې تر دې حالته ځان په خنجر وهلى ښه دي.

د ۱۷۷۲ د مارچ د ۲۴ مې ليک:

وپرتېر دربار ته استعفا وړاندې کړې وي، خو له وپلهلم سره يې ورباندې مشوره کړې نه وي. له هغه وغواړي چې مور ته يې دا وضعيت ښه وښيي چې هسې نه مور يې خپه شي چې يوازېنى زوى يې د هېڅ لوبې نه شو. له شهزاده دوه سره يې په دې ورځو کې اړيکې ښې وي او هغه ترې غوښتي دي چې پسرلى له ده سره په پوره آزادۍ د ده په فصلونو کې تېر کړي.

په دربار کې د وپرتېر استعفا منل شوې وي، خو وزير ته يې خوند نه وي ورکړى او وليعهد هم له يوه ليک سره د پينځه ويشتو دوکا (*Ducats*) معادل عوض ورته رالېږلى وي. نو اړتيا نشته چې مور يې نورې پيسې، هغه چې ده په ليک له مور څخه غوښتې وې، ورته راولېږي. بيرته خپل ټاټوبي ته په شپږ فرسخه^۱ واټن کې واړوي. له دې ټاټوبي يې مور د ده د پلار تر مړينې وروسته کپه کړې وي.

^۱ - فرسخ يا فرسنگ (يو فرسخ = درې مايله) يا د عربو په اصطلاح يو فرسخ ۱۲۰۰ ذراع دى.

وېرتهر د خپل ټاټوبي ډېر ځایونه راکتلي وي، زیاتي خاطرې یې تازه کړې وي. دلویې زیزفون ونې ډډ ته یې دمه کړې وي او پر زرو کورونو یې سلامونه اچولي وي. خو نوې ودانۍ او په هغه ځای کې هر بدلون یې د خولې خوندي وړخراپ کړی وي. د کور مخې ته له ښوونځي یې پلورنځی جوړ شوی وي. هغه رود ته ورشي چې دوی به تېرې ورویشتلې، چې سورې ورباندې په ټوپونو تېرې شي. زاړه یادونه ورپه زړه کړي، تخیل وڅوځوي. روحي حالت ورباندې غالب وي، لکه: سود به مې څه وي چې هر زده کوونکي ته بیا بیا ووايم چې ځمکه گرده ده؟ په داسې حال کې چې بنیادم ته همدومره کافي دي چې څو مویه د خاورو لوتې ولري چې خپله بقا پرې تضمین کړي، واقعیت دا دی چې د بېسا ځان د ویده کولو لپاره تر دې هم کمو خاورو ته اړتیا لري.

وېرتهر اوس له شهزاده سره د هغه په کلیوال کور کې اوسېږي؛ شهزاده ساده او نېک سړی دی خو عجیب خلک ترې چاپېر وي، چې نه چلبازان اېسې او نه هم شریف؛ خو شهزاده یوازې د هغه څه خبرې کوي چې یا چا ورته ویلي وي یا یې لوستلي دي، خو د وېرتهر پر پوهه مین وي؛ مگر [د] زړه [خبرې] ته یې، چې دی خپله پر [خپل زړه] ویاړي او د هر څه، هر ځواک، ټولو نېکمرغيو، بدمرغيو او غمونو یوازې سرچینه ده، اهمیت نه ورکوي.

د وېرتهر په نظر: پر څه چې دی پوهېږي، ټول انسانان پرې پوهېدای شي خو زړه یې یوازې په ده پورې اړه لري او بس.

د ۱۷۷۲ د مې ۹مه:

وېرتهر غواړي جگړې ته ولاړ شي او له شهزاده سره، چې له جنرال سره اړیکې لري،

د ځوان وپرتېر درونه / ۱۹

هم پر دې پټه خبره غږېدلې وي، خو هغه ترې راگرځولې وي.

۱۷۷۲ د جون ۱۱ مه:

په دې ځای کې يې زړه تنگ وي، که څه هم شهزاده ښه چلن ورسره کوي. څرنگه چې د شهزاده ذهن بېخي معمولي او عادي دی چې ده ته هېڅ خوند نه ورکوي خو دلته يې زياتې نقاشۍ کړې وي. د شهزاده مصنوعي او فني کلمې نه خوښېږي، خو هنري ذوق يې ښه وي، خو وپرتېر يې د طبيعت حس په وجود کې راويښوي، مگر د «هنر» د تعالیٰ حد ته يې لوړولای نه شي. نو چې شهزاده ته درک وشي چې فني کلمې يې خبرو ته راغلې دي، ټوله کيسه ورانه کړي.

وپرتېر غواړي ځان شارلوتې ته ورنيژدې کړي. دی گني چې که د شارلوتې مېړه شوی وای، تر البرټه به ورته ښه و. وايي کله چې البرټ د شارلوتې تر ډېرې نړۍ ملا غېږ تاووي، ټول بدن مې وړېږدي. دی مني چې البرټ له شارلوتې سره په ټول وجود مينه کوي. کله کله د وپرتېر زړه ورته وايي چې که البرټ ومري نو دی به شارلوتې ته ورسېږي. وپرتېر اټکل کوي چې پر بل چا به شارلوته دومره گرانه نه وي، لکه پر ده چې ده.

چې منی راروان وي، د ده په شاوخوا او باطن کې هم پيلېږي. پانې يې په ژېړېدو وي. هغه کس چې پر ځمکواله کونډه مين و، وويني، هغه اوس له کروندې شړل شوی وي. د هغې کونډې ورور دی په دې خاطر شړلی وي چې که هغه زلمی يې له کونډې خور سره واده وکړي نو د ده د زوی د ميراث برخه به خواره شي، ځکه چې خور خو يې بچۍ نه لري. د هغه پر ځای نوی نوکر راغلی وي چې ممکن له کونډې سره واده هم وکړي. خو مخکنی مين (نوکر) وايي چې تر څو ژوندی يم، دا کار به ونه شي. وپرتېر

وايي: همدا زما د ژوند کيسه هم ده، خو زه د نوکر هومره نر نه يم او آن ځان ورسره پرتله کولای نه شم.

۱۷۷۲ د سپټمبر ۵مه:

شارلوتي البرت ته ليک ليکلی وي چې: «ملگره، زما گرانه ملگره! څومره چې ژر کېږي، راستون شه، په بې صبرۍ درته ناسته يم.» دا يادښت وپرتېر ته په لاس ورشي، لږه موده گومان وکړي چې دا گڼې شارلوتي ما ته ليکلی دی، خو چې شارلوتي ته يې ورياده کړي، د هغې په څېره کې نارضايتي ښکاره شي.

شارلوت ته د البرت له ديدنه راستنه شوې وي؛ وپرتېر يې ديدن ته ورشي، دا يې هم ښه هرکلی وکړي، وپرتېر يې لاس وربنکل کړي. طوطي د نوي مېلمه آواز وکړي. هغه د شارلوتي له لاسه ډوډۍ خوري او پر شونډو يې پسته مښوکه ږدي. طوطي د وپرتېر پر شونډه هم پسته مښوکه ولگوي. شارلوته د ډوډۍ توتو په خوله کې کېږدي او طوطي يې ترې وخورې. وپرتېر وايي چې شارلوته ولې داسې کارونه کوي او ويده زړه، تخيل او احساسات مې راويښوي. خو بيا پر دې ځان سباڼه کړي چې شارلوته پر ده زيات باور لري.

په سيمه کې مخکنی کښي او کښيښه مړه وي، نوی کښي او نوې کښيښه راغلي وي، هغه دوې د غوزانو (چارمغز) ونې يې وهلې وي چې د کليسا دننه وې. دلته به يې ډډه وپرتېر او شارلوته کېناستل. هغو ونو له کښيښې څخه د لمر مخه نيولې وه او چې غوزان به پاخه شول، ماشومانو به د راشکولو پر مهال شورماشور کاوه چې د کښيښې مراقبه او حضور يې خرابول.

د ځوان وپرتېر درونه / ۲۱

د ۱۷۷۲ د اکتوبر ۱۹ مه:

وپرتېر د شارلوتې دومره ارمان کوي چې درېغی مازې يو ځل يې په تېر پورې کلکه نيولې وای، نو به يې په تېر کې دا ډاروونکې خلا ډکه وای.

د ۱۷۷۲ د اکتوبر ۲۶ مه:

وپرتېر فکر کوي چې د يوه مخلوق ژوند په رښتيا ډېر زيات ناچيزه دی. وپرتېر ته د شارلوتې د وجود نشت هر څه په نشت کړي وي. حيران وي چې داسې ښکلا يې مخې ته ولاړه ده، خو:

ليلا په باغ کې سره مينه شوه

نه يې ويشتی شم نه يې باد راغورځوينه

د نومبر ۳ مه:

وېلهېلم ته په دې ليک کې وپرتېر ليکي: يوازې خدای پوهېري چې څو واره په دې نيامت او هيله بستري ته تللی يم چې نور هېڅ له خوبه راوينس نه شم. نو چې په سبا راوينس شم، ځان بدمرغ راته ښکاري. د لېونتوب ارمان کوم. خپل خپل زړه مړ بولي، اوښکې وچې، حواس مضطرب، تندی له گونځو ډک او ځور ورسره ملگری، تخيل يې بايللی؛ ښکلی طبيعت ورته سوړ، مړ او بې روحه اېسي. په وار وار يې ځان پر ځمکه ويشتی وي چې لږ اوښکې به يې له سترگو وبهېري.

وپرتېر په شرابو راشي او پوره بوتل غورپ کوي، خو شارلوته يې له دې کاره راگرځوي. دی چې د خپلې شارلوتې په اړه فکر وکړي. وايي چې: ته خو زما په روح کې

یې نو څرنگه فکر وکړم او څرنگه فکر ونه کړم. نور مې ځان له واکه وتلی دی.

وېرتهبر گني چې شارلوته لا هم مینه راکوي، دا زهر راته تیاروي او زه یې په خوند خوند څښم. شارلوته لومړی ځل وي چې ورته د «گران وېرتهبر» غږ وکړي. وېرتهبر وایي چې په وجود کې مې په دې کلمې سره آن د هډوکو په مغزو کې خونبسي او خوند احساس کړ. دی وایي چې: څرنگه چې شارلوته د بل ده، نو له خدایه یې ځانته غوښتلای هم نه شم.

وېرتهبر دا خبره کوي چې شارلوته یې کړېدن او ځور حس کوي او دا هم وایي چې بل فاني موجود زما هومره غم او کړاو نه دی لیدلی.

وېرتهبر د شارلوتې په گوته کې گوتمی. ویني، ښې او ښکې یې وپهېري او له شارلوتې څخه ډېره کلکه هیله وکړي چې د موسیقۍ د آلي وهل ودروي. شارلوته ورته وایي چې ولاړ شه، خو خیر آرام اوسه! اوس خو دې آن د خپلې خونبسي له خوړو خوا گرځي. وېرتهبر وایي: خدایه ته خو مې دردونه ویني، ته یې په خپله پایته ورسوه!

نور نو چې وېرتهبر سترگې مازې ورولي، د شارلوتې تورې سترگې یې په سترگو کې غږېري.

گران لوستونکي ته د کتاب د خپرندوی له خوا:

(له دې وروسته د وېرتهبر روایت ده ته د نږدې خلکو له خولې د کتاب خپرندوی راټول کړی دی او هم یې د ده موندلي لیکونه او یادښتونه په مناسب ځای کې راوړي دي.)

د وېرتهبر په روح کې ناهیلی، درد او اندېښنې ژورې ولې. کړې وې او په وجود کې یې تر پخوا زیاتې ځغلولې وې چې ورور ورو یې د ده ټول وجود پوښلی و. ذهني آرامي

د ځوان وپرتېر درونه / ۲۳

او هماهنگي يې پاکې له لاسه ورکړې وي. دنننی اور يې داسې ژبورې لمبې کوي چې د ده ټولې وړتياوې يوه په بله پسې له منځه وړي. له ټولو خوايو سره سره يې د زړه اضطرابونو وروستنی ذهني ځواک هم وراوبه کړی وي، د ژوند شور يې پکې وژلی او عقل او پوهه يې ترې وېلې کړي وي. وپرتېر په ټولنه کې ستومانوونکی غم څرگنداوه. ورځ په ورځ بدمرغي ترې راتاوبده او ورسره د بدمرغۍ په احساس کې شېبه په شېبه له عدل او انصاف ډېر لرې کېده. د البرت دوستان کيسه کوي چې البرت همدومره دروند سپری و چې د ژوند ستره شتمني يې تل د خپل ملگري سره يوازې پرېښودله، له کوتې وت، چې هسې نه وپرتېر يې په شتون کې ونه ځورېږي. د شارلوتې پلار ناروغ شي، بگۍ راشي او شارلوته ورولي، په سبا يې چې وپرتېر د شارلوتې ديدن ته ورشي او دا نه وي، نو په بل سبا يې سره له دې چې البرت دا نه راوولي، خو د وپرتېر په سر شارلوته بېرته کور ته راگرځوي. وپرتېر فکر کوي چې د دواړو ملگرو البرت او شارلوتې ژوند يې خراب کړی دی او ځان گنهگار بولي او رتي. بيا يې له البرت سره د شارلوتې په خاطر په زړه کې کينه پيدا شي.

وپرتېر ته داسې اېسي چې «څرنگه چې شارلوته يې [(د البرت)] خپله مېرمن ده، نو زه چې ورځم خامخا به يې په زړه کې ما ته کينه پيدا کېږي او اوس يې حسوم هم چې په ناراحتۍ او کړاو مې وينی او زړه يې غواړي چې ترې لرې شم او شتون مې ورباندې بوج او پټی دی.» چې روان به شو، کله به چټک شو، کله به يې پښه ونيوله، چې گواکي بېرته ستون شي، خو په همدې ډول به مخ ته پر خپله لار ته. چې د شارلوتې د پلار کور ته ورسېږي. د هغې کونډې بنځې نوی کروندگر وژل شوی وي. مخکنې زلمی کروندگر چې د دې ورور پسې اخيستی او پر دې مين و، او وپرتېر څو واره خبرې هم ورسره کړې

وي، خلکو گومان کاوه چې دا نوی کرگر به هم هماغه مخکنی زلمی کرگر وژلی وي. د وپرتېر چې وويني چې هغه ورباندې گران ځای چې تر هغې ونې لاندې يې خپله مينه پکې ليدلې وه، له ماشومانو سره يې لوبې پکې کړې وې، په تاوتريخوالي اوبستی او په وينو لړلې، نارامه شي او ملال شي. د کلي څو وسله وال هماغه زلمی کروندگر راولي. وپرتېر يې وپوښتي چې اې بدبخته ولې دې پر ځان دا حال راوست؟ هغه په سره سينه ورته ووايي چې «نه به دا بل څوک خپله کړې او نه به دا بل څوک خپل کړي.» وپرتېر ترې لړې شي، ټول وجود يې يو دم د وحشت او تاوتريخوالي په هغه احساس بل خپل شي. يوه شېبه ماليخوليا او زړه چاودون ورپيدا شي او له هغې ناهيلی، لټی او ملالتوبه راووي. په محکمه کې د قاتل کروندگر ملگري دفاع کوي، خو محکمه يې ونه مني او البرت ووايي چې کروندگر ملامت دی او بايد جزا ورکړل شي. د البرت دا خبرې د وپرتېر په زړه کې لکه ستنې خښې شي او آن البرت ته يې په زړه کې پته دنمښي هم پيدا شي. وپرتېر په ياداشت کې خپل ځان ته وایي: «اې بدمرغه موجوده! ته له چا سره په ژغورنه کې مرسته نشې کولای/ د چا د ژغورنې وس نه لري، ښه پوهېرم چې نور مو د ژغورنې امکان نشته.»

د البرت په اړه يې په يوه يادښت کې ليکلي وي: «زما څه گټه چې ځان ته په وار وار ووايم، هغه شريف او ښه سړی دی! په داسې حال کې چې دا کار مې زړه دوې توتې کوي. انصافمنېدای نه شم.» شارلوته چې کور ته راځي، هرې خوا ته گوري او د وپرتېر په خبرو پسې يې زړه ختلی وي، د خبرو يې ارمانجنه وي. البرت له شارلوتې وغواړي چې له وپرتېر څخه ځان راټول او کاته ورسره لږ کړي. خو شارلوته غلې وي البرت يې حس کړي؛ نو بيا هېڅکله د وپرتېر په اړه خبرې ونه کړي. خو دا شارلوته وي چې د وپرتېر

د ځوان وپرتېر درونه / ۲۵

کيسه راپيلوي.

مجرم (زلمی مین کروندگر) له ټولو خبرو انکار وکړي، وپرتېر محکمې ته شهادت ته وروغواړي او ډېر په قهر شي. تېرې ورځې ورپه زړه شي. کمزوری کېږي او ورځ په ورځ زړه خوري. له خپلې د زړه سر، گراني او نمانځورې موجودې سره يې په اړیکو کې یکنواخت درد ويني. دنني ځواکونه چې ځپي، ويني چې وحشت ترې کېږي. نه هيله او نه موخه لري.

(په دې کيسه کې راروان څو لیکونه وروسته موندل شوي دي چې د وپرتېر کيسه پکې بيان شوې ده)

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر د ۱۲ مې ليک:

گران وپلهېلمه، وضعیت مې ډېر خراب دی. داسې لکه شيطان مې چې په رگو راننوتلی وي؛ زړه مې چوي او ستونی مې کېکاري. کړاو وینم او په شپنيو وحشي صحنو کې ورکېرم. د ژمي په دې ساره کنگل کې د شپې په ۱۱ يا ۱۲ بجو د سیند غاړې ته ولاړم. غوښتل مې په خلاصه غېره په بل اور کې ځان ورواچوم. خپل دردونه او شکنجې وزغمم. ځان په همدې څپو کې وروغوړخوم.

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر ۱۴ مې ليک:

گرانه ملگره! کوم عشق چې زه يې له شارلوتي سره لرم تر ټولو سپېڅلی، سوچه او پر ورورۍ ټينگ نه دی؟ يو خيال راغی چې په غېږ کې يې ټينگه ونيسم او په ميليونونو بوسې ترې واخلم. سترگې مې يې په سترگو کې ورکې شي. گراني شارلوتي له منځه ولاړم، حواس مې گډوډ دي. اته ورځې کېږي چې په بل هېڅ شي کې فکر نه کوم. سترگې مې له اوبنکو ډکې دي. هېڅ ځای، ځای نه راکوي. ارمان مې دی چې نور خپله

غوته پر اوږه کړم.

روایت: وېرته مرگ ته تیار دی، خو په وحشت ځان نه وژني. غواړي په ټینګه عقیده او سنجولي آرام عزم سره دا کار وکړي. نور نو مرگ ته په خوښۍ غېږ ورکوي او خپل ملګري ته په دوو لیکونو کې چې په کنایه لیکل شوي، دا نقشه بیانوي:

د ۱۷۷۲ د دېسمبر د ۲۰ مې لیک:

ګرانه ملګریه، د ملګری دې منندوی یم. چې راته وایې درستون شم، ښه وړاندیز نه دی. غواړم څه وخت نور هم وګرځم، په تېره په هغه شېبه کې چې اوږدمهاله کنگل او ښکلو واټونو ته هیله من اوسېدای شو. تا چې ویلي، راپسې راځې، ښه خبره ده. خو پینځه لس ورځې نور هم ودرېږه، زه بل لیک درلېږم. مور ته مې ووايه چې دعا راته وکړي، ډېره رانه ځورېدلې ده. ښه ترې غواړم. دا به مې برخلیک وي چې د ډېرو، چې د ښکمرغۍ لامل یې کېدای شوم، د ځور سبب شوی یم. خدای پامان ملګریه.

روایت:

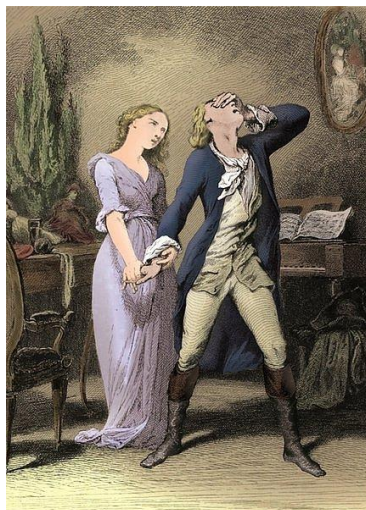
کرېسمس ته یوه اونۍ پاتې وي، شارلوته وېرته ته ډالۍ جوړې کړي؛ وېرته هم ورورسېږي او دا ورته وایي چې «تا ته به هم ډالۍ درکړل شي - یوه ډېوه او یوه بله هم ورسره. خو خیر دی تاسې عاقل او آرام اوسئ!» (وېرته په غوسه شي چې دا خبره څه مانا؟) شارلوته خپله خبره پسې وغځوي: «خو تر هغې پورې باید ته رانشې؛ او باید همدا سې وشي. نور نو دوام نشي کولای!» وېرته له ځان سره تکراروي چې «نور نو داسې دوام نشي کولای!» شارلوته چې هرڅومره خواري وکړي، پوښتنې ترې وکړي، د وېرته له دې احساسه رايستلای نه شي او د هغه پر خوله همدا خبره تکرارېږي «نور نو دوام نشي کولای!». وېرته چيغه کړي چې «نه شارلوتي! زه به دې نوره ونه وینم؟!» شارلوته زارۍ ورته وکړي چې «ته خو پر ځان واکمن شه، آرام شه.» د وېرته لاس په

د ځوان وپرتېر درونه / ۲۷

لاسونو کې نیسي او ورته وايي چې «ولې داسې کوی؟ زه د بل یم. همدا زما د خپلولو ناممکن وضعیت زه ستاسې په سترگو کې دومره جذابه او ښکلې برېښولې یم!»

وپرتېر لاس ترې لرې کوي او ناره کوي: «څومره پوهه، څومره هوښیاري! ښایي دا نظر دې البرت درته ویلی وي! څومره سیاستوال چلن! آه، په رښتیا څومره له سیاسته ډک چلن!» شارلوت ته ترې وغواړي چې «لږ وگرځئ، تر ما به ځان ته ستا د مینې ډېره وړ ښځه پیدا کړئ. بیا به ټول نېکمرغه یو! او ډېر خوندي به ترې واخلو!»

وپرتېر موسک شي «دا مطلب چاپولای شو او ټولو ښوونکو ته یې سفارش ورکولای شو. آه، شارلوتې! بیا هم ما ته یو څه موکه راکړئ: هر څه به سم شي!»

شارلوت ته ترې غواړي چې «د نوبل عید (کرېسمس) تر شپې پورې مه راځه وپرتېره!» چې وپرتېر ځواب ته خوله جوړوي، البرت راننوخې. وپرتېر ورسره ساړه او بېخي کنگل سترې مشي وکړي، دواړه له یو بله ځورېږي. وپرتېر د ماخستن تر اتو بجو هلته پاتې شي،

چې د خوړو پر مېز خواږه کېښودل شي، وېرته خپله خولۍ او لکنه راواخلي؛ البرت سوړ ننگ ورته وکړي او دی هم سره مننه ترې وکړي، کور ته ولاړ شي؛ په چيغو چيغو وژاري او په زوره زوره له ځان سره غږېږي. د دوشنبې په سهار د ډېسمبر په ۲۱ مه ښارلوتې ته دا لیک وليکي:

«گرانې شارلوتې، چې له تاسو راغلم، زړه مې ډک و، له ځانه بېخوده وم. بیا مې پرېکړه وکړه چې له ژوند سره مخه ښه وکړم. کله کله مې فکر کاوه چې په مورډ درېيو کې بايد يو له منځه ولاړ شي. تر اوسه مې ټينگ هوډ شته چې له ژوند سره خدای پاماني وکړم.»

وېرته خپل خدمتگار ته ووايي «چې له چا سره مې کتابونه دي، ترې راټول يې کړه؛ کومو بېوزلو ته مو چې پيسې ورکولې، ورېې کړه. د سوداگرو او دوکاندارانو حساب وغواړه.» مازديگر پينځه بجې وي چې کالي او کتابونه يې په يوه لوی صندوق کې ښه منظم کېږدي. شارلوتې ته په همدې وخت د لیک وروستۍ کرښې ليکي چې:

«ته به آرامه او بېغمه وې، زه به د کرېسمس اختر ته درنه شم او ستا د امر اطاعت به وکړم. شارلوتې نن، يا هېڅکله، د نويل په شپه به ته دا لیک په خپل لاس کې ونيسي، وبه رېږدې، په گرانو او ښکو به يې دې لوند کړې! همداسې مې زړه دی! پکار هم ده! آه، په رښتيا څومره خوشحاله يم چې بالآخره مې خپله پرېکړه وکړه!»

شارلوته هم اندېښمنه وي، البرت ته ووايي چې تر اختره به وېرته رانشي. البرت هم پر آس سپور شي او د سبا کار يې پيل کړي. شارلوته له ځان سره چورت وهي چې څومره ښکمرغه او ښه مېړه مې دی، وفادار او ښه انسان. بلې خوا ته پر شارلوته وېرته گران

د ځوان وپرتېر درونه / ۲۹

وي. کاش چې ورور کولای يې شو. خپل ټول خپلوان په ذهن کې تېر کړي، خو يو يو منفي ټکی پکې ومومي؛ ځکه خو هېڅوک د وپرتېر وړ ونه وينی. په روح يې دا احساس غلبه وکړي چې د ځان لپاره يې وساتي. په همدې وخت له زينو د وپرتېر د راتگ غږ وشي؛ شارلوته ورته وايي چې «هغه قسم دې څه شو؟» وپرتېر وايي «ما خو قسم کړی نه و!» شارلوته وايي «لږ تر لږه خو به دې زما د غوښتنې درناوی کړی و او ما دا غوښتنه زموږ دواړو د آرامۍ لپاره کړې وه.» شارلوته خپله خدمتگاره په خپلو بنځمنو ملگرو پسې ولېږي، خو په زړه کې کله وايي چې کاشکې رانشي. خدمتگاره چې راشي وايي «د نه راتگ بښنه يې وغوښته!» وپرتېر د شارلوتې ځينې په امانت وړي کتابونه ورته راوړي او نوي نور کتابونه ترې وغواړي. په کتابونو کې د «اويسان» د شعر کتاب وي چې په خپله وپرتېر ژباړلی وي، د شارلوتې په غوښتنه يې وپرتېر راواخلي او شعر يې ورته ولولي:

کولما^۱: خپل گران ملگري سالگار ته ليک دی چې د دوی دواړو پلرونه د يو بل دښمن خو دوی وبله ملگري وي او بيا سالگار د ده ورور وژلی وي؛ خو دی په دواړو پسې خپه وي - په خپل مړه ورور او تللي سالگار پسې.

مينونا^۲: مينونا ته په ليک کې (چې مينونا مهربانه نجلۍ وي) د اولين او آلين د موسيقۍ او ښو ورځو او نورو ملگرو د مړينې او غم يادونه کوي.

^۱ - دا د شعر د پارکي نوم دی.

^۲ - دا د شعر بل پارکي دی.

راینو^۱: له رود سره په خبرو کې د خپل خواږه ملگري آلپن چې ښه سندرغاړی و، په دې پارکي کې یې د زمزمو یادونه کوي.

آلین^۲: راینو ته لیکي: چې مورارو وور وور جوړشوی اندام لاره. ښه توره یې وهله او غږ یې په بېلکو^۳، ژبو او غرونو کې د هیبت انگازې کولې. په جگړه کې خشمېدلی او په ناسته ولاړه کې آرام او سنگین و. «خو ته څومره لوی وې، مگر ټول گور دې زما څلور گامه کېږي.» مورارو ترانې ویلې، پلار یې همدا یو زوی لاره.

په دې لیک کې مورارو د خپلو زامنو او لور د مړینې کیسه کوي چې څرنگه د ده تر سترگو لاندې بلې دنیا ته ولاړل او اوس هماغه کمر ته گوري چې هلته یې د بچیو ساوې ختلې، د دوی ارواوې ویني. *آرېندال* او *آرمین* یې زامن وي او *دورا* یې لور. *آرماز* د دورا مین وي. *اېرات* چې دورا یې تښتوله، *آرېندال* یې ونیسي او په ونه پورې یې وتړي. د دورا ژغورلو ته ورودانگي، خو *آرمار* یې په غشي وولي او ومري او بیا *آرمار* د سیند شپې لاندې کړي او دورا هم د خپلو سترگو مخ ته په اوبو کې نارې وهي، ژاړې او له غمه ومري.

دا د اویسان شعر وي چې وېرتېر یې شارلوتې ته ووايي او د هغې له سترگو د اوبنکو نېز راوبهږي. وېرتېر د خپلې مینې خوارۍ او ماته وویني. شونډې او سترگې یې د شارلوتې پر مټو کېښودل شي، هغه وسوځوي. مگر له وېرتېره وغواړي چې نور شعر هم

^۱ - دا د شعر بل پارکي دی.

^۲ - دا د شعر بل پارکي دی.

^۳ - د سپینو یا شنو تېرو هسک هسک کمرونه یا د غرونو کمري څوکي.

ورته ووايي.

«د مراووتوب وخت مې رارسېدلی، ژر به مې سيلی پانې ورېژوي. هغه څوک به راشي، چې زه يې د نښايست په اوج ليدلی يم. شاوخوا به سترگې واړوي، خو زه به د تل لپاره تللی يم.» وپرتېر د شارلوتې لاسونه ونيسي او پر خپلو سترگو او تندي يې ټينگ کېږي. د شارلوتې روح دې ته د وپرتېر د موخې الهام ورکړي. شارلوته يې هم لاسونه ونيسي، خپل ټبر ته يې نيژدې کړي، ځان ورمات کړي، د شارلوتې سوځونکي انگي د وپرتېر پر انگو ولگېږي. له وپرتېره د هستۍ عالم ورک شي. وپرتېر شالوته په غېږ کې ونيسي، په زړه پورې يې ټينگه کړي او د دې رېږدېدونکي شونډې چې نامفهومه خبرې بيانوي په قهرجنو بوسو وپوښي.

شارلوته لومړی په کمزوري غږ وايي: «وپرتېره! وپرتېره!» او په کم زور يې له ځانه لرې کړي او بيا په کلک او تر ټولولو شريف احساس ناره کړي: «وپرتېره!» وپرتېر يې هم بې له کومه مقاومته خوشې کړي او ځان يې په پښو کې وروغورځوي. شارلوته ناڅاپه ودرېږي؛ د مينې او قهر د احساساتو ترمنځ ايساره وي: «وپرتېره دا مو وروستنی ديدار و! بيا به مې هېڅکله ونه وينې!» بلې کوټې ته ترې ولاړه شي، ځان هلته بندي کړي. وپرتېر نيم ساعت هماغسې پر غولي پروت وي. بيا د شارلوتې د کوټې وره ته ورشي، ورو ورغږ کړي چې: «شارلوتې! شارلوتې! خیر یوه بله کلمه، یوه بله خدای پاماني!» خو د شارلوتې غږ رانه شي، وپرتېر په وره کې لږ دم ودرېږي، خو چې شارلوته غږ ونه کړي نو په ډېر کړاو ناره کړي: «خدای پامان شارلوتې! د تل لپاره خدای پامان!»

وېرتهبر له كوره ووځي، غره ته ولاړ شي، د شپې په يوولس نيمو بجو كور ته راشي، كالي يې لاندې وي، خولۍ يې نه وي. بيا يې خلك پيدا كړي چې د كمر پر سر ترې پاتې وي او خلك حيران وي چې وېرتهبر په دې توره شپه، په دې واوړه كې څرنگه د كمر سر ته ختلی او لاندې رغښتی نه دی! په سبا يې وېرتهبر په ليك ليكلو وي او له خدمتگار خڅه يو گيلاس قهوه وغواړي. شارلوتي ته ليكي: «وروستنی وار دی، د وروستي ځل لپاره سترگې پرانيزم! افسوس چې بيا به هېڅكله زما سترگې لمر ونه وينې. دا وروستنی سهار دی. وروستنی، شارلوتي! خو زه د وروستني د كلمې په اړه هېڅ تصور په ذهن كې نه لرم؛ په داسې حال كې چې لا ښه واكمن يم. چې د مړينې خبره كوم، يوازې خيالونه كوم... ما د ډېرو مړينه ليدلې، خو بشر دومره محدود دی چې په خپل ذهن كې يې د ژوند د پيل او پای هېڅ مفكوره نشته. نه د له منځه تگ په معنا پوهېږم. مړينه، له منځه تگ، مړی، خاورو ته سپارلی، ښخ تابوت - هېڅ درك يې په اړه راسره نشته.» وېرتهبر بيا وايي: «چې په غېږ كې مې ونيولې، چې بوسې مې درنه واخيستې، او چې د مينې كلمې مو سره وويلې، يو بل ژوند و، يو آسماني خوند و او ما ستا مينه حس كړه. زه به ولاړ شم.

د ځوان وپرتېر درونه / ۳۳

په هغې دنيا کې به دې په تمه يم، ته زما يې، زه مې خپل پلار او ستا مور ته ورځم. دوی به ما ته طاقت او ډاډ راکړي. ته مې چې په غېږ کې ونيولې، نو زما شوې، چې هغې دنيا ته راشي، مخې ته به دې درشم او دومره واره به دې په غېږ کې ونيسم چې پای نه لري. له تا سره به په ابدي اړيکه پاتې شم. زه نه په خوب يم او نه الاگوۍ (هذيان) کوم. هلته به دې مور ووينم چې ستا بشپړ تصوير دی او د زړه خواله به ورسره وکړم، خپل زه به ورته تش کړم.»

وپرتېر خپل خدمتگار وپوښتي چې البرت راغلی که نه؟ هغه ووايي چې هو، پر آس يې ليدلی! نو ليک ورته وليکي او ورباندې وکاري چې «ستا توپانچې مې امانت پکار دي. د يوه سفر نيت مې کړی! خدای دې مل شه! همېشه روغ اوسې!»

د شارلوتې پاک روح په دې کساله کې وي چې څرنگه د دې او وپرتېر ترمنځ شوې پېښه البرت ته ووايي او څرنگه وپرتېر هېر کړي. او البرت خو د وپرتېر پر ځانوژلو باور نه شي کولای او وايي چې هغه زلمی به هېڅکله دا کار ونه کړي او همدا خبره د شارلوتې زړه لږ آراموي. البرت چې کور ته راوړسېږي، ډېر ډاگونه راغلي وي. شارلوت خپل لاسي کار ورسره واخلي او د البرت دفتر ته روشي؛ په زړه کې يې زر سواله زر اندېښنې وي، اوبښکې تېروي؛ خو نه پوهېږي چې څرنگه خپل شوم احساسات او د تېرې شپې پېښه البرت ته ووايي. د وپرتېر خدمتگار راشي، ليک ورکړي، البرت هم شارلوتې ته ووايي چې توپانچې ورکړه؛ ښه سفر ورته غواړم. د شارلوتې پر زړه غڼې گډې شي؛ د وسلو په ورکړه او پاکولو ځنډ کوي، چې البرت د پوښتنې په نښه وروگوري، نو وسلې خدمتگار ته ورکړي او رخصت يې کړي.

وپرتېر وسلې واخلي او د نوکر د کيسې پر بنسټ چې شارلوتې ورکړې دي، هغې

پاکې کړې دي او ځنډ يې ورباندې ایستلی دی، نو خو ځله هغه وسلې ښکل کړي او شارلوتې ته په لیک کې وليکي: «زما پرېښتې، چې خدای پاماني دې رالېرلې نه وه، پر ما دې لکه چې د زړه ور تړلی دی؟ تا په دې وسلو او کار زما مرگ آسانه کړ. خو ته به هېڅکله هغه چا ته په زړه کینه ونه ساتې چې ستا لپاره دومره کړېږي!» وپرتېر بيا وبلهلم ته وليکي: «زما گران ملگری وې. دا مې وروستی لیک دی. مور ته مې ډاډ ورکړه، [وېلهلمه] گوندې خدای دې وښيي!»

وپرتېر خپل پورونه تصفيه کړي او ځينې اسناد وسوځوي. د سفر توبنه تياره کړي. البرت ته وليکي: «ستا ملگرتيا مې په بد ډول ځواب کړه. ستاسې هوسايي مې له منځه يوړه، ستاسې تر منځ مې باور خام کړ. خدای پامان! همد اوس دا وضعه پایته رسوم! آه، گوندې زما مړينه ستاسو د ښکمرغی. لامل شي! البرته! البرته! دغه آسماني پرېښته خوشحاله او ښکمرغه وساته... چې د خدای رحمت درباندي وشي!»

وپرتېر خپل ټول اسناد وپلټي، ځينې ليکونه وېلهلم ته مېهر او موم کړي، ځينې اسناد وسوځوي. په لسو بجو يې نوکر ویده شي، چې سبا تر شپږو بجو مخکې يې د ارباب آسونه تيار وي. دی په يوه لیک کې شارلوتې ته ليکي: «شارلوتې، لوی قادر تاسې په خپله سينه کې ځای کړي يی، لکه ما چې تاسې په خپله زړه کې لېږدوئ. ستا چې پر کومو شيانو لاس لگېدلی و او هغو ته دې سپېڅلی ماهيت ورکړی و، لکه ماشوم مې خو څو واره ښکل نه کړل؟ اې گرانه د زړه سره آسماني مخه! زه هغه د يوه ميراث په توگه تا ته درېښم. له تا غواړم چې حرمت يې خوندي وساتې؛ پر هغو مې زرگونه زرگونه بوسې نقش کړي دي. په زرگونو ځله مې چې له کوټې به وتم، پر هغو درود ویلی دی! له پلار څخه مې دې په يوه ټوټه لیک کې غوښتي چې قبر ته د ټيټولو تر پايه مې د وجود ملتيا

د ځوان وپرتېر درونه / ۲۵

وکړي؛ د لارې پر سر مې ښخ کړئ، چې که کشیش پرې تېرېږي، نښان ورباندې کېږدي!
څوک اوبنکې ورباندې توبې کړي او څو اېماندار مسيحيان مې څنگ ته ښخ شي. که
ستا له لاسه د مرگ جام وڅښم، وروستی هیله به مې پوره شي، دا مهرباني پر ما وکړه.
خو درېغی چې ستا لپاره قربان شوی وای، تا ته مې د ژوند خونونده درېښلي وای. غواړم
په همدې اغوستیو جامو کې خاورو ته وسپارل شم. شارلوتې ستا لاسونه پرې لگېدلي
او متبرک شوي دي. او دا لورپینه مې ستا له پلاره هم غوښتې ده! هغه ټکری چې د مخ
په رنگ (گلابي) و او زموږ په لومړۍ لیدنه کې دې پر تېر غوړولۍ و، د دې بدمرغه
دوست کیسه دې ورته وکړه او هیله کوم راسره ښخ یې کړئ. هغه دې زما د زوکړې په
ورځ راته ډالۍ کړې و، آه څومره مې بوی کړی! آرامه اوسه، هیله کوم آرامه اوسه!
توپانچې ډکې دي! د نیمې شپې نغاړه اورم، گوندې څه چې کېږي، وشي! شارلوتې!
شارلوتې! خدای پامان! خدای دې مل شه!»

گاونډی په شپه کې د ډز غږ اورې، خو چې هر څه آرام وي، بېرته ویده کېږي. د سبا
سهار شپږ بجې چې نوکر ورځي، وپرتېر پر ځمکه پروت وي؛ لا سا ور کې وي. ډاکټر
راخبر کړي او د البرت کور ته پیغام وروړي، خدمتگار په تړتې پېښه ورته بیان کړي.
شارلوته بېسده شي او د البرت له پښو سره پر ځمکه راولوېږي. ډاکټر چې وپرتېر وگوري،
نبض یې وي، خو وجود یې فلج وي. وپرتېر د ښۍ سترگې پاس پر تندي ځان په توپانچه
ويشتلی وي او ماغزه یې باد شوي وي. ډاکټر یې د لاس حجامت وروکړي، خو زیاتې
وینې ترې ولاړ شي او پوه شي چې د مېز کار ته ناست یې ځان ويشتلی دی. لا یې
زگېروي وي. وپرتېر جامې پوره اغوستې وې، موزې په پښو، آسماني شین پتلون، ژېړ
جېلک یې اغوستي.

البرټ او شارلوته راوسپېري، البرټ په غم او اندېښنه او خپگان کې وي او شارلوته ناهیلې، دومره چې بیانېدای نه شي. بوډا چې کارونه مخته وړي، له زامنو سره راوسپېري، وپرتېر پر تندي ښکل کړي. دوی دومره ډېر خپه وي چې حد نه لري. د وپرتېر لاسونه او پښې ښکل کړي. د هر یوه له وجوده سپک ختلی وي. وپرتېر پر ټولو گران وي. وپرتېر د دوی په مخ کې ساه ورکړي او کوچنی ماشوم په سختۍ ترې رابېل کړي. وپرتېر په غرمه له فاني نړۍ کډه وکړه. وپرتېر چې څرنگه وصیت کړی و، سپین ریري او زامنو یې هماغسې په هماغه ځای کې خاورو ته وسپاره او د ده جنازه یې وکړه. په البرټ کې هېڅ سپک نه و. ټول د شارلوتې ژوند ته اندېښمن وو او وپرېدل چې هغه هم ونه مري. روزمزد کارگرو د وپرتېر جسد د قبر تر ځایه یووړ، خو یوه کشیش یې هم جنازه ونه کړه.

پای

د ځوان وپرتېر درونه / ۳۷

د «ځوان وپرتېر درونه» کې د گوپټه ويناوې

لومړۍ کتاب:

۱۷۷۲ د مې ۴مه:

آه، په رښتيا چې بشر څرنگه يو موجود دی چې آن له خپل ځانه گيله کوي.

انسانان به درد او کړاو بېخي کم وځوروي، هله (خو د عالميانو خدای پر دې خبره
ډېر بڼه پوهېږي چې ولې دوی دا وړ دي...) چې د خپل تخيلي ځواک له ټول قدرته د
خپلو دردونو او غمونو د خاطر و په يو بل پسې رايادولو او ورباندې تېرېدلو لپاره کار
وانخلي او پر ځای يې د حال زمان ته، چې دوی ته هېڅ معنا نه لري، غاړه کېښېږدي او
وزغمي...

بڼه مې وليدل چې وران پوهاوي، لتي او بابېڅه کارونه په عالم کې تر چل ول، تگي،
تزویر او شرارته زياته گډوډي رامنځته کوي .

دا بڼ د مسلکي او متخصص بڼوال د گوتو برکت نه دی بلکې نخچه يې د يوه حساس
زړه په وسيله کښل شوې؛ هغسې موجود جوړ کړی چې غوښتل يې له هغه بڼه په خپله
خوند واخلي او د ښکلا څکه يې وکړي.

۳۸ یوهان ولفگانگ فون گوېته

۱۷۷۱ د مې ۱۰مه:

د هغه لوی څښتن حضور احساسوم چې موږ یې د خپل تصویر پر پله پیدا کړي یو او د هغه خدای سا احساسوم چې ټول ورباندې گران دي او تل موږ پر مخ بیایي او موږ د ابدې خوندونو د سیند پر سر لامبېدونکي ساتي.

۱۷۷۱ د مې ۱۳مه:

له خپل زړه سره د کوچني ناروغ ماشوم غوندې چلن کوم؛ په هر څه کې یې امر ته غاړه ږدم .

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

کوم وگړي چې ځانگړی مقام یې په برخه دی، له خپلو لاس لاندې خلکو څخه لږ لرې گرځي، داسې چې ته وا ډارېږي که ورنیزدې شي خپل ډېر شیان به یې له لاسه ووځي او همغومره کمعقلان دي او همغومره شوخه او شروره طبعه لري چې یوازې په دې خاطر ټیټو او لاس لاندې وگړیو ته ورنږدې کېږي چې هغوی د خپلې ژبې په ټک تر پخوا زیات وکړوي او وځوروي...

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

دا مې عقیده ده، څوک چې دا خپله وظیفه گڼي چې له هغو وگړیو چې عموماً د «عوامو» په نامه یادېږي، ځان لرې وساتي، له هغه ډارن سره هېڅ توپیر نه لري چې د

د ځوان وپرتېر درونه / ۲۹

مرگ له وېرې ځان له دښمنه پټ کړي .

۱۷۷۱ د مې ۲۶مه:

یوازې او یوازې طبیعت دی چې ناختمېدونکې شتمني لري! یوازې طبیعت دی چې له نقاشه لوی هنرمن جوړولای شي!

کوم سپرې چې قوانینو او مقرراتو ته درناوی کوي، هېڅکله به د ریشخنده ډک یا بې معنا او یا بېخي بد څه ونه پنځوي!

هر رښتیني احساس د طبیعت مری- زندی- کوي او هغه غوړېدا او حقيقي څرگندتیا ته نه پرېږدي.

۱۷۷۱ د مې ۳۰مه:

کوم څه مې چې د نقاشی- په اړه وویل، کټ مټ د شاعرۍ- د هنر لپاره هم رښتیني دي. بس همدا بسنه کوي چې کوم څه چې ښکلي دي، ویې مومې او ویې پېژنې او بیا دا زړه درکې پیدا شي چې بیان یې کړې؛ واقعیت دا دی چې دا [شعر] په ډېرو لږو کلمو کې د ډېرو زیاتو شیانو د ویلو معنا لري.

۴۰ ایوهان ولفگانگ فون گوپته

۱۷۷۱ د جون ۱۶ مه:

دا اړینه بولم، لږ تر لږه کوم کتاب چې وایم، په سلیقه مې بېخي برابر وي، هغه لیکوال مې خوښ دی چې ما په هغه دنیا کې گرځوي چې پکې اوسېږم او څه مې چې شاوخوا دي، انځوروي یې؛ هماغه چې لیکنې یې زما د زړه پام وروگرځي او علاقه یې ورسره پیدا شي، او همغومره چې حقیقي ژوند مې ځان ته ورکاري، ځان ته مې وروکاري او خپل مې کړي.

۱۷۷۱ د جون ۲۱ مه:

راتلونکی، کت مت له ټاکلي ځایه د لرې کېدو غوندې دی.

کله چې کوم څه لرې پراته وي، رانیژدې کېږي او لاسته مو لوېږي، راته جوتېږي چې هېڅ هم نه دي بدل شوي او بېرته وینو چې په هماغه درد او بدمرغۍ کې ښکېل یو... او بل ځل مو روح د هغې ښکمرغۍ په هیله سوې سوې چېغې پیل کړي چې لږ مخکې یې له لاسه وتلې .

په پای کې آن تر ټولو ناکرار آواره هم د خپل ټاټوبي لپاره آه کوي او په خپله جونگره کې د خپل ژوند د ملگرې په خوا کې، د خپلو بچیانو په منځ کې، چې د دوی لپاره د یوې مړۍ د موندلو لپاره خواري کوي، هغه خوندونه مومي چې په دې آرته او لویه نړۍ کې یې بېځایه په لټه ځان سترې کړي و!

د ځوان وپرتېر درونه / ۴۱

۱۷۷۱ د جولای لومړۍ:

مور ډېر وخت په گیلو او مانو خوله خلاصه کړې وي، او دا وايو چې بڼې ورځې مو بېخي کمې په برخه شوې، خو برعکس يې بدې ورځې بڼې په پېخرو دي! مگر ما ته داسې ښکاري چې ډېر کله په گیلو او شکایتونو کې بې انصافي کوو! په داسې حال کې چې زړه مو تل د هغو ښېگڼو او خیر شکر ایستلی چې هره ورځ يې لوی خدای را په برخه کوي، هله به زورور ځواک ترلاسه کړو چې کله کله بدې راورسېږي او مور يې وزغمو.

زموږ د طبعې له لټۍ سره بېخي ډېره جوړه ده؛ خو که د هلو ځلو قدرت راکې وي، هر کار ډېر آسانه او هوسا ترسره کېږي او په رښتیا په هغه فعالیت کې رښتیني او ښکاره خوندمومو.

کوم څه چې انسان او نورو ته زیان اړوي بداخلاقي یا اخلاقي فساد دی.

بدخُلقي له خپل ځانه یو ډول نارضایتي ده. د دې نارامۍ سرچینه د ځان د نارزښته گڼلو په احساس کې ده. یو ډول د زړه ځُوب او له ځانه کرکه ده چې حسد هم ورسره غوټه شوی او د لېوني ځانمیتوب په وسیله پارېدلي دي.

۱۷۷۱ د جولای ۲۰مه:

څوک چې پر ځان دا سختي یا کړاو راولي چې ځان ته ویاړ وگټي او له تاسې سره د

۴۲ | یوهان ولفگانگ فون گوېته

داسې شي مرسته کوي چې اړتيا ورته نه لري، يا پيسې درکوي او يا په خپله شخصي
علاقه کوم شی درته اخلي، په رښتيا چې کمعقل سړی دی...!

۱۷۷۱ آگېسټ ۱۲ مه:

دا مې زده کړل او څومره چې ممکنه وه پوه شوم، کله چې کوم خارق العاده وگړي پر
لوی او داسې کار چې بېخي ناممکن برېښېده، لاس پورې کړی، عامو مست او نامنطقي
موجود بللی دی.

هلې ځلې او خواري کول د قدرت او زور نښه ده.

مور يوازې هله پر يوه شي د قضاوت کولو وړتيا مومو چې د نورو په احساساتو کې
ځان شریک کړای شو.

بشري طبيعت محدود دی. واقعیت دا دی چې يوازې په ټاکلې کچه بنادي، کړاو او
درد زغملای شي؛ او چې له دې ټاکلې کچې واوښت، تسليمېږي.

۱۷۷۱ آگېسټ ۱۵ مه:

دا بېخي رښتيا ده چې په دې نړۍ کې يوازې او يوازې مينه مور د ژوند لایقوي.

کله چې يوه پېښه وپنځوم، او بيا يې بيا بيانوم، او د هېرتيا له امله مې د هغې ټاکلې

د ځوان وپرتېر درونه / ۴۳

پېښې يادونه هېره شي، نو سمدواړه راچيغې كړي: «لومړی ځل دې دا برخه بل خپل بيان كړې وه!...» داسې چې تازه په تازه چې كومه كيسه ورته كوم، اړ يم چې د هغې دعا غوندې يې ورته ووايم چې چا په ياد كړې وي: په هماغه غاړه، په هماغه معمول غږ او بې له دې چې په كيسه كې مازې كوچنې بدلون راولم! په دې كار سره ښه راته معلومه شوه چې كوم ليكوال د خپل كتاب په دويم چاپ كې څرنگه په خيالي ماهيت سره غواړي بدلونونه راولي، هرومرو د كتاب د ويجاړۍ لامل كېږي! ان كه سل ځله يې په دې نيامت هم وكړي چې د خپلې ليكنې شاعرانه ارزښت لوړ كړي!

۱۷۷۱ آگېسټ ۱۸ مه:

تر ټولو معصومه او بېگناه گرځېدا د زرونو وړو او بېچاره چينجيو ژوند اخلي! ستا يوازې يو گام د مېړيانو زښت زياتې خواړۍ نېستې نابودې كوي او په له شرمه ډك گور كې كوچنۍ دنياگۍ په ځمكه نېاسي...

دويم كتاب

۱۷۷۱ اكتوبر ۲۰ مه:

داسې جوړ شوي يو چې هر څه ته د خپل ځان د گټې پر بنسټ گورو او بيا ځان له نورو ټولو شيانو سره تلو، پايله يې دا شي چې په ټولو شيانو كې چې ورته گورو، نېكمرغي يا بدمرغي ځای نيسي، نو په دې خاطر تر يوازېتوب بل هېڅ بد او خطرناك شى نشته!

د تخيل د ځواک غريزي غوښتنه دا ده چې مخ په بره روان وي او د شاعرۍ په هنر کې پر پرتو انځورونو او خيالځغولونو خړوبېږي؛ د موجوداتو داسې نظام رامنځته کوي چې موږ يې په زينو په تر ټولو ټيټه پورۍ کې يو، په هغه ځای کې چې زموږ تر وجود بهر هر څه تر موږ اوچت ښکاري او هر څه تر موږ بشپړ. او دا خو بېخي طبيعي خبره ده چې ډېر وخت داسې گڼو چې له ډېرو شيانو بې برخې يو او داسې ښکاري کوم شی چې موږ ته رارسېدلی نه دی بل يې څښتن دی. بيا نو چې کوم شی په خپله لرو هغه کس ته يې وربښو او له هغه څيز پرته مو په احساساتو، خوی بوی او چلن کې يو څه يکنواختي راځي، ځکه چې په ماهيتي لحاظ هغه شی غواړو او راته اېډيال دی، په همدې خاطر يې هغه کس ته وړاندې کوو؛ په دې ډول له هغه ښکمرغه انسان سره مخامخېږو چې ته وا دا مخلوق زموږ له آثارو او مصنوعاتو څخه جوړ شوی.

کله چې موږ له ټولو کمزوريو او ناچارو، بدمرغيو او بدبختيو سره په يوازې ځان پله په پله مخ ته ځو، ډېر وخت تر هغو کسانو مخکې او وړاندې هغه ځای ته ورسېږو، چې د بادبان او پاروگانو په مټ مخته تللي وو...

نو دا د ځان په اړه هغه واقعي او رښتيني احساس دی چې انسان د نورو په څنگ کې گام مخته کړي او يا حتی ترې مخته شي.

۱۷۷۱ نومبر ۲۶مه:

په دنيا کې تر دې بل هېڅ واقعي او حساس خوند نشته چې انسان ستر او شريف آزاد روح ولري!

د ځوان وپرتېر درونه / ۴۵

۱۷۷۱ ډېسمبر ۲۴مه:

دا بېخي کم عقل او پوچ کار دی چې انسان نور وگړي د خپل ځان په تله وتلي.

په ډېر شوق غواړم هر څوک په خپله لار پرېږدم چې ولاړ شي، په دې شرط چې نور هم ما پرېږدي د دوی غوندې په کومه لار مې چې زړه وي مخته ولاړ شم.

۱۷۷۲ جنوري ۸مه:

هغوی څومره احمقان دي چې پر دې يې سر نه خلاصېږي چې مقام هېڅکله هېڅ کار نه ترسره کوي او حقيقت خو دا دی کوم څوک چې لومړی ځای نيسي، بېخي نادره ده چې لومړی نقش هم ترسره کړي! رښتيا خو دا ده چې څومره شاهان د لومړي وزير (صدراعظم) په گوته مخته ځي او څومره لومړي وزيران د خپلو منشيانو تر اغېزې لاندې ژوند کوي!

زه گومان کوم، لومړنی کس هغه دی چې ذهن يې پر هر بل شي ورسېږي او په کافي اندازه قدرت يا مکر او چل ول ورسره وي چې د خپلو شاوخوا وگړيو له واک او ځواکه ښه کار واخلي او د دوی له احساساتو څخه خپلو موخو ته درسېدو لپاره گټه واخلي.

۱۷۷۲ فبروري ۱۷مه:

د روح هوساينه او باطني خوښي په رښتيا چې عالي شی دي.

۴۶ ایوهان ولفگانگ فون گوپته

۱۷۷۲ مې ۹مه:

زما خه گټه چې نن هر زده کوونکي ته دا واقعیت بیا بیا ووايم چې ځمکه گرده ده؟...
په داسې حال کې چې بشر ته همدومره بس ده چې خو لوتې خاوره يې په لاس کې وي
او خپل پایښت پرې ډاډمن کړي؛ واقعیت دا دی چې د خپل بې روحه پیکر د ویده کولو
لپاره تر دې هم کمه خاوره ورته پکار ده.

آه! خه پوهېرم چې ټول نور انسانان هم پوهېږي؛ خو زما زړه یوازې او یوازې زما دی
او بس .

۱۷۷۲ نومبر ۱۵مه:

ښه پوهېږې چې مذهب ته څومره درناوی لرم؛ داسې گڼم چې [مذهب] هغه سړي
ته چې د زیاتې ستومانۍ له امله يې پښې مړې او گنگس دی لکنه ده... [مذهب] په هغه
شبهه کې خړوبدل دي چې د تندې له امله له پښو لوېږي.

۱۷۷۲ ډېسمبر ۶مه:

په رښتیا انسان، دغه نیمه خدای چې دومره د ستاینې وړ گرځېدلی، خه دی؟ آیا په
دقیق ډول په کومه شبهه کې چې تر بل هر وخت زیات ځواک ته اړتیا لري په وجود کې
يې د دغه ځواک کمښت نه څرگندېږي؟..

... او کله چې په خوشحالی کې خپل ځواک بیرته ترلاسه کوي او یا په ژور غم کې
سر په زنگانه شي، آیا په هماغو حالاتو کې، لا هم ایسار نه دی؟ او آیا تل په دې سره،

د ځوان وپرتېر درونه / ۴۷

یکنواخته او نابدلېدونکې پوهېدا سره له خپل کوچنیوالي او حقارته نه راگرځول کېږي،
په داسې حال کې چې په خپله په دې هیله او آرزو کې ژوند کوي چې ځان په بې انتهایي
کې محو کړي...؟

کله چې له مرگه غږېږو، یوازې خیال ځغلوو... ما د ډېرو مرگ لیدلی. خو بشر دومره
محدود دی چې د خپل ژوند د پیل او پای هېڅ نظر/اېډیا یې په ذهن کې نشته.

د یوهان ولفگانگ فون گوېته ژوند او «د ځوان وېرته» دردونه» ناول اړوندې خبرې

سریزه: پېیر بېرتو

«د ځوان وېرته» دردونه» په ۱۷۷۴ز کال کې د لایپزیگ (Leipzig) په ښار کې د (Weygand) په نامه کتابپلورونکي چاپ کړ. د لیکوال نوم ورباندې نه و. څرنګه چې د ځانوژنې تبلیغ پکې شوی و، نو سیمه ییزو چارواکو بندیر پرې ولگاوه. خو دې بندیز دغه کتاب لا ډېر مشهور کړ. وروسته پوه شول چې د حقوقو یوه زلمی ځانګوال دکتور گوېته چې د *فرانکفورت* اوسېدونکی او پینځه ویشتم کلن دی، لیکلی.

په ۱۷۷۴ز کې پاریس د متمدنې نړۍ پلازمېنه وه. د ولتر او روسو د ژوند وروستي څلور کاله ژوند پاتې. پینځه لسم لویي په ناروغۍ مړ شوی؛ خو د پاریس خلک په بحثونو، لیکلو، لوستلو، ویلو او خیالپردازی کې ډوب دي. د یوه آلماني مسافر د سترګو لیدلی حال او خاطر ده چې: ټول خلک، که په بګۍ کې ناست دي، که ګرځي راګرځي، که په تياتر کې دي، که د تياتر د پردو څنډه دی، که په کفتریا کې دي، که حمام کوي، پر کتاب لوستلو بوخت دي! آن نوکران او تیت پورې هم چې د بګیو شاته ولاړ دي، لګیا دي لوست کوي. ګاډۍ چلوونکي هم چې په مخکینو څوکیو کې ناست دي، په لوست بوخت دي! سرتېري هم د پهرې په مهال پر کتاب لوستلو بوخت دي! او دولتي ماموران هم چې د خپل کاري مهز شاته کېني، په لوست پیل وکړي...! ټول، له وزیره تر موچي د کتاب او لوست تې نیولي. د هغه څه دموندلو په لټه کې دي چې د هغه وخت فیلسوفانو یې پر دومره ستاینه خوله پرانیستې ده! د عقل دوران دی، خو اېمان او منطق ویله ملګري

د ځوان وپرتېر درونه / ۴۹

پر خپل ځای پوخلا دي. په فرانسه کې ټولې ټولنيزې طبقې، نوي افکار لولي او بحثونه کوي. د سياست، عقل او ميل/الېوتيا په اړه فلسفې غږېږي. که نوی خبر ونه مومي، جوړوي يې او آوازې خپروي. مطبعې پټ کارونه کوي، ادبي ژورنالېزم غوږېږي او د ورځې د باب په توگه د ډېرو خلکو پر زړه منگولې لگوي. د (Mercure) ورځپاڼه هره ورځ پينځه لس زره نسخې خپرېږي. روسو مېلکيور بارون گريم ته چې د Correspondence literature مسوول مدبر دی، تور او شين کېږي. د/اعترافات کتاب يې چاپ شوی دی او د خيالځغملونه کتاب پایته رسوي. په ټوله اروپا کې يې نوم خپور دی، خو په پاریس کې نومورکی دی. روسو خو له هر چا سره خوږلي. لندن-پاریس او پاریس-لندن دواړه د ډېرو عالي فکرونو او الهامونو د تبادلې څلورلارې وې، چې هاله يوازې يکي يوه اروپايي ټولنه وه او بس. خو آلمان ورځ په ورځ په زوال و. ځکه آلماني ادبيات نه وو، په آلمان کې لږ تر لږه شل محلي ژبې ويل کېدلې؛ نه يې گرامر لاره، نه يې دايرة المعارف او نه قاموس. په ۲۷۱ مېليونه آلمانيانو کې تر يو لک کم په لاتين پوهېږي او پاتې نور آن د لوست او ليک ځواک نه لري. نو په همداسې وخت کې چې پاچا او فيلسوف په آلماني کې شاعرانه، مينه‌ناک او ډېر رومانتيک ادبيات په نشت بولي او ناممکن يې گڼي، په ۱۷۷۴ کې «د ځوان وپرتېر درونه» يوه غوغا جوړه کړي او د اثر بنکلا يې لومړی مقام وگتي او سمدواړه د فرانسوي او انگرېزي ادبياتو په منځ کې ځان ته ځای نيسي او په آلماني کې د «Vertreterinus» تبه رامنځته کوي. زلميان د وپرتېر غونډې جامې اغوندي (شين آسماني پتلون، زېر جېلک، خاورينه او گرده خولۍ). بنځې هم د شارلوتي په دود گرځي (سپين خت، گلابي/منځ رنگه دسمالونه پر ټټر را خپاره کړي). پر بوزو (لاسي بادپکې)، د مېوو او اوبو پر جگنونو، د نصوارو پر ډبېو د وپرتېر د غمجنې

کيسې بېلابېلې برخې کارې. يالوت (شارلوته) ښيي چې د وېرټېر پر قبر گلان شيندي... د وېرټېر عطر په نامه نوي عطر بازار ته راووځي. په پارکونو کې د مجنون ونې کېنوي، تر سايبانونو لاندې «د وېرټېر د ايرو لوبښی» په نامه منگي ږدي، چې ظاهراً د بېچاره وېرټېر ايرې پکې دي. په محلي جشنونو، اونيزو بازارونو کې لاس پلورونکي داسې غږېږي «ښه واورئ، ښاغليو، او تاسو مهربانې مېرمنې! د بېچاره وېرټېر کيسه، چې په خپل لاس يې خپله هستي پایته ورسوله...!»

بده خو يې دا چې زلمي «د وېرټېر په دود» پر ځانورنه لاس پورې کوي. مېرمن دواستل ليکي چې «وېرټېر د دې لامل شو چې تر ټولو زياتې ځانورنې وشي، دکومو ځانورنو چې وېرټېر لامل شو، آن د نړۍ تر گردو گلالي. ښځې هم پرې بريالۍ نه شوې!» روحانيونو پر دې کتاب بنديز ولگاوه چې ځانورنه يې د شيطاني عمل په توگه سپېڅلی عشق، سوز او گداز معرفي کړې ده. خو فيلسوفانو يې پر خلاف دفاع کوله. آن پر چيني لوبښو هم د وېرټېر او لولوت د مينې عکسونه ليدل کېدل. په يوه نيمه پېړۍ کې د دې کتاب يوولس ژباړې فرانسوي ته شوې دي؛ مگر په فرانسوي کې يې دومره هرکلی ونه شو او دا کتاب يې ستومانوونکی وباله چې په ټوله کيسه کې تبجن، اضطرابجن او ناکاره حالت موجود دی... فرانسويانو خارق العاده پېښه پکې ونه موندله او د وينا ژبه يې هم بورژوا ماښامانه وه. په ۱۸۰۴ کې «مرکوردو فرانس» مجله ليکي چې: گوېته د ښښلو نه دی! په رښتيا چې د دې کتاب په ليکلو کې يې موخې يو مخ غير اخلاقي ماهيت لاره. خو ناپليون^۱ گوېته ته په خپله خوله اقرار کوي چې وېرټېر يې شپږ اووه واړه ويلی دی او ټکي په ټکي پرې پوهېده. وېرټېر د ډېر کتابونو د ليکلو الهام او لامل شو او هم يې پر ډېرو

^۱ - ناپليون بوناپارت (د آلمان د هغه وخت لوی واکمن).

د ځوان وپرتېر درونه / ۵۱

کتابونو اغېزه شته. د وپرتېرېزم تبه یو ځل ډېره تېزه شي، بیا پښه، خو یو ځل بیا چټکه شي.

گوپټه په اروپا کې تر ډېره یوازې د وپرتېر یاد لیکوال پېژندل کېده او دې کار د گوپټه روح ملال کړی و او چاودېده. یوازې د وپرتېر نوم به د دې لامل شو چې گوپټه فرار تر قراره غوره وبولي. کوم انگرېز تعقیب کړی و او وپرتېر سمدستي دا شعر ورته لیکلی و:

خومره مې په وارو وارو پر هغو لېونیو مخونو لعنت ونه وایه!

کومو لیکنو چې د زلمیتوب دردونه په ټول عالم کې تیت کړل.

وگڼه، که وپرتېر مې ورور وای، اوس به مې وژلی و!

ځکه چې غچ اخیستونکي روح به یې هم، دغسې نه ځورولم.

د وپرتېر تر خپرېدو څلور کاله وروسته گوپټه مېرمن دي شتاین ته لیکي: «د وپرتېر غوندې د بل داستان وس دې خدای نه راکوي!» گوپټه د وپرتېر په نورو چاپونو کې په لومړني اصل کې بدلونونه راوستل چې سم شي. په یوه یادښت کې لیکي: «د هغې بنځې غوندې چې غواړي ماشوم بېرته خپلې گېډې ته نښاسي!» اوس یې هم خلک تر وروستنیو چاپونو لومړنی غوره بولي. گوپټه وایي چې هر شور، انرژي په زلمیتوب کې وي. ځکه ما یو ځل وپرتېر وپنځاوه او د مینې ترانې مې وویلې او همدا یو ځل و، دوه نه! دغه الهی رڼا چې یو خارق العاده او بېساري څه راپنځوي، د زلمیتو په پړاو پورې او هم د زلمیتوب د شپو ورځو په توبڼه، ځکه، تجربه او خواری پورې تړلی دی.

ممکن دا د نړۍ تر ټولو لومړنی ناول دی چې په اړه یې دومره شواهد او بیوگرافي.

شته. گوپټه په تاند زلمیتوب کې د لایبزیگ پوهنتون د حقوق څانگه غوره کړه، بیا

ستراتسبورگ ښار ته ولاړ، په پای کې یې په زرو ستونزو سربره په حقوقو کې دکتورا وکړه. د فرانسې په آلزېس ښار کې د فربدرېک بریون پروټسټانټ کشیش د زرزي زلفو څښتنې لور باندې مین شو او له زړه څخه ورباندې گرانه وه. دوه اړخیزې او ډېرې کلکې مینې وبله تړلې وو. خو یوه ورځ گوېته بې له کوم مخکنی خبر او وضاحته د تل لپاره له هغه ځایه ولاړ، خو نجلی پر دې ناخبره او ناڅاپي تگ وکړېدل او هېڅ روغه نه شوه. وپرتېر د ۱۷۷۲ په مې میاشت کې د خپل پلار په خوله د وېتزلار ښار ته ولاړ او یوازې یې وکالت زده و. په همدې کوچني او ډېر لرغوني ښار کې د بوف په نامه یو قاضي اوسېده، مېرمنه یې د شاوخوا پرله پسې پینځه لسو بچیانو په راوړلو سره د کمزورۍ له امله مړه شوې وه، چې لا یې ۱۲ بچیان ژوندي وو. دویمه لور یې شارلوت نومېده چې په لوت یادېده. ۱۹ کلنه وه او دغو ورونیو او خویندو ته یې د مور غوندې وه. وپرتېر په همدې ځای کې د ایالتي مالونو په سمبالونه بوخت شو. د جون په نهمه د گوېته مشري ترور دې ښار ته د ده د راتگ په ویاړ په ولپرتزهازن کې په کور کې د ښکار یوه مېلمستیا جوړه کړه، ۲۵ کسو پکې گډون کړی و چې ټول په آسونو او بگیو کې ورغلل او په بل سبا ترې خپلو کورونو ته ستانه شول. په دې محفل کې گوېته له یوې پېغلې سره نڅېرې چې همدالوت ده. له زلمي څخه د دې پېغلې ښکلا، لطافت، ساده گي، روجي تعادل او اخلاقي روغتیا زړه وړي. په بله ورځ بیا کومه موکه وگوري چې لیدو ته یې ورشي. ژر د دې کور ورځنی مېلمه وگرځي. د اگېسټ په ۱۳ مه له دې پېغلې یوه بوسه اخلي. هلته بل کس د گېسټنېر په نوم دی، غواړي له لوت سره کوژدن شي او واده یې کړي. دوی اووه کاله کېرې وبله پېژني، دی پر لوت کلک مین وي، خو دکتور گوېته ته له زړه درناوی لري او هرکلی یې کوي. گېسټنېر د خپلو خاطرو په کتابچه کې لیکي: «نن شپه لوت په خپله خوله راته وویل چې گوېته ښکل کړې ده. لږ سره تریخ شوو، خو په سبا یې هر څه

د ځوان وپرتېر درونه / ۵۳

په خپل حال شول... په ۱۴ مه نېټه گوټه بيا راغی او سور چلن ورسره وشو. تر نیمې شپې په کوڅو کې پلي وگرځېدو. عجیبې غریبې کیسې مو وکړې، ځکه داسې ښکارېده چې گوټه په عجیب ځلټ او خوی کې لاهو دی. ډېر غمجن ښکارېده. په ذهن کې یې عجیب او غریب تصورات راتلل، چې په پای کې یې د هېښتیا له زیاتوالي دواړه په خندا شوو. په ۱۶ مه نېټه لوت له گوټه سره وغږېدله او ورته ویې ویل چې له دې څخه له ملګرتیا پورته د بل څه تمه دې نه کوي. د گوټه رنگ والوت او ډېر غمجن شو... د شپې مو یو ځای لوبیا پاکه کړه.

په پای کې د گوټه یو ګران او زلمی ملګری مېرک گوټه له دې لومې راوباسي، خو څوک نه پوهېږي چې هغه به څه چل کړی وي، چې گوټه د غم له دې کوتې راوباسي، خو ګومان کېږي چې د لوت د یوې ګاونډۍ پر ستاینه یې خوله ورته پرانیستې وه. بیا یې وویل چې د گوټه درې میاشتنۍ استوګنه په هغه ښار کې پایته رانیژدې کېږي او څرنگه یې چې ټول ملګري او خپلوان په فرانکفورت او دارمشتات کې ورته په تمه دي، د سوفی وون لروثس وتلې ښکلې او هوښیارې لیکوالې کره گوټه درې اونۍ نور هم پاتې شو.

په پای کې د سپټمبر په لسمه د شپې د شارلوتي، ګېسټنبر او گوټه ترمنځ (ممکنه دارالحیات ته د روح د بېرته تګ په اړه) عجیب بحث وشو او ګېسټنبر په خپله د خاطر و کتابچه کې ولیکه او دا یې پرېکړه کړې وه چې په دوی کې هر یو ژر له دنیا ولاړ شي، پاتې شویو ته د ځان خبر ورکړي. دی وايي چې گوټه هماغسې ډېر ناهیلې او نارامه دی.

د سپټمبر په یوولسم سهار ګېسټنبر ته د گوټه لیک راځي او وايي چې «دا یادداشت د لوت تر ګوتو ورورسوه! دې بحث مې وجود سره خیرلی دی... اوس تاسې ته یوازې

دا یوه خبره کولای شم چې خدای مو مل شه! زه اوس یوازې یم، سبا به دلته نه یم. آه
بېچاره سر مې!...» بیا یې لوت ته لیکلي وو: «هو، هیله من یم چې بیا راستون شم. خو
کله...؟ یوازې خدای پوهېږي. لوت، هاله دې چې خبرې کولې، پوهېږې پر زړه مې شه
تېرېدل... یوازې دا خبره حقیقت ده، دا وروستی وار دی اوس یوازې یم، او مخه مې
خلاصه ده چې وژاړم، او تاسې پر خپل ځای نېکمرغه پرېږدم. نور به هېڅکله ستاسې له
زړه ونه وځم...» دویم یادښت یې داسې و: «لوتې، موزې او پیتاوې مې تړلې دي. ورځ
رابرسېره کېږه. لایو پاو وخت نور هم پاتې دی... بیا به ولاړ شم... خدای دې مل شه!
زر ځله دې خدای مل شه!»

دا جوته نه ده چې دی له زړه څخه پر لوت مین و که نه، لکه په لایپزیگ کې یې هم
چې لیکلي وو: «پر مینه مین و او بس...» نو له هغه ښاره راغی او مېرمن ډولرورش ته
ورورسېد چې سترگې یې تورې دي. (د کیسې د شارلوتې به هم تورې سترگې وي، خو
د رښتیاڼې شارلوتې سترگې شنې وې...) د راین سیند پر غاړه به گرځېدل او گوېته به
هرکله نقاشۍ کولې او پر زیاتو طرحو به بوخت شو. گوېته د خپلو خاطر و په کتابچه
کې لیکي: «ژر مې د کور مشرې لور ته په زړه کې د مینې ځانگړی رانښکون حس کړ. په
رښتیا ډېر خوږ او په زړه پورې احساس دی چې سړی د نوې مینې په هیجانونو کې
ولوبېږي. په داسې حال کې چې د زړې مینې ولی. دې په زړه کې لا وچې شوې نه وي...
دا بېخي هغه لمر پرېواته دي چې انسان یې ننداره کوي او ورسره جوخته د آسمان په بله
څنډه کې یې د میاشتي راختل سترگې ورواړوي! د دې دوو ستوریو د وخت لیدو مې
زړه دوه چنده ورپسې کینن...»

دلته د هغه زلمی د ناهیلو څرک نشته چې څه وخت یې د ځانونژني هوډ کړی و. خو

د ځوان وپرتېر درونه / ۵۵

ورځې وروسته گوپټه خپل پلرني کور ته رسېږي. د سپټمبر په پای کې يې گېسټنېر ليدو ته راشي. شارلوته دا وخت له کسټنېر سره رسمي کوژدنه وي. په سوغات کې شارلوتي گوپټه ته هغه مخپوټی رالېږلی وي چې له گوپټه سره يې په لومړۍ ليدنه کې پر کميس پاس پر ټير اچولی و. وپرتېر او گېسټنېر بس يوازې د شارلوتي خبرې کوي.

په همدې وخت (د اکتوبر په ۳۰مه) کې د خپل ملگري کارل وېلهلم زېروزالم د خانوژنې ليک ورته راشي. دی د يوه قاضي پر وفاداره مېرمن هېرډ مين شوی وي. له گېسټنېر څخه يې په امانت توپانچه وړې وي او ځان يې پر سر پرې ويشتلی وي. له اوو کلونو راهيسې گوپټه له وېلهلم سره پېژندل او ډېرې کمې خبرې به يې ورسره کولې خو گوپټه ورباندې پوهېده چې مين دی او گوپټه له هغه څخه يو کتاب د مطالعې لپاره امانت وړی و چې تر ابده به د دې بېچاره زلمي ياد ورسره پاتې وي» گوپټه يې له گېسټنېر څخه دوسيه وغواړي او په ناول (اوپرتېر) کې يې څو ځايه جزيات ترې رااخيستي دي.

د ۱۷۷۴ په جون کې گوپټه بېرته فرانکفورت ته ستنېږي. له مکس (مکس مېلین) سره بيا گوري. هغې په دې موده کې له يوه اېتاليایي الاصل سوداگر (برنتانو) سره چې عمر خورلی دی، واده کړی وي چې آن له پخوانۍ مېرمنې يې هم پينځه بچيان وي. د برنتانو نوم بيا په آلماني ادبياتو کې ډېر ياد وي. گوپټه خپل ملگري ته په لېک کې ليکي: «مکس لا هم هغه پرېښته ده چې په خپلو ساده او ډېرو ښکلو صفتونو سره ټول زړونه ځان ته ورکاري. کوم احساس چې زما په زړه کې ورته پروت دی او هېڅکله به يې له مېړه سره د رځې او حسادت پلمه نه شي. همدا اوس، زما د ژوند د خوشحالی او ښکمرغۍ لامل شوې ده! برنتانو شريف سړی دی، چې ورين تندی او ډاډمنه روحیه لري. ځيرک هم

دی». خو دېر محتاط او بدبینه دی او تر گېستنېره یې صبر کم دی او دا خوند نه ورکوي چې هغه ډولي شاعر زلمی یې تر ښکلې پېغلې مېرمنې د پټنگ غوندې راجورلي. هغه له گوېته غواړي چې ځان ته کوم بل شوک وگوري. گوېته هم ځي. بیا به انتظار وکړي: د مکس لور وتلې بېټینا چې له شور او احساسه ډکه ده، بیا به ځان د گوېته غېږې ته وروغورځوي، خو دا ځل به گوېته وي چې دا به له ځانه وشړي.

گوېته بېرته په کړاو اخته شي... له ټولو گونښه شي. په سخت عاطفي بحران کې ولوېږي؛ له چا سره لیده کاته نه کوي، یو خېل ناکرار وي، روحي تې نیولی وي او په دې روحي حالت کې پر لیکلو لاس پورې کړي. په څو اونیو کې (د فېبروري له پیله د مارچ تر نیمایي پورې) بې له دې چې یوه شېبه هم لیکل پرېږدي، کوم څه چې لومړی یوه ډراماتیکه غمیزه وه، په ژوند کې یې وپنځوله، یو ناول یې ترې جوړ کړ.

گران ملگري یې په لاس لیکلې نسخه کې د بدلونونو له راوستلو څخه راوگرځاوه. ده هم په لایپزیگ کې یوې چاپخونې ته نیغ په نیغه ورولېږل او د دې کتاب د خپراوي پازه یې د ویگانډ په نامه یوه ملگري ته وروسپارله. چې کتاب چاپ شي، گوېته د گېستنېر مېرمنې ته په دې مضمون لیک سره هغه کتاب ورولېږي: «د هغه چا سره مینې ته دوام ورکړئ چې ژوندی دی او چا چې له دې دنیا خدای پاماني واخیسته، د هغه درناوی وکړئ...» خو ورسره جوخت شارلوتې ته په خطاب یو بل یادښت هم ورلېږي: «لوت، نه پوهېږې چې دا کتاب څومره راباندې گران دی...! ډاډمن یم چې د لوستلور پر مهال به یې ته هم هغه احساس وڅکې او دې خبرې ته به دې وریام شي. دا نسخه بېخي د هغې نسخې غوندې ډېر ارزښت راته لري چې په ټوله دنیا کې همدا یکي یوه وي! دا نسخه ستا نسخه ده! هغه مې په بوسو پټه کړه او بیا مې په هغه صندوق کې چې خوله

د ځوان وپرتېر درونه / ۵۷

مې يې قلف کړې ده، اېنې ده، چې هېڅوک لاس ورباندې ونه لگولای شي! آه، شارلوتې! زړه مې ډېر غواړي چې تاسې هر يو مو دا کيسه ځانته ځانته او د خپل ځان لپاره ووايئ: ته يې هم يوازې او گېستنېر يې هم او تاسې هر يو يې! بيا د کتاب په پای کې لنډ يادداشت راته راوړېږئ. لوت! خدای دې مل شه! آه، لوت...!»

خو گېستنېر چې کرکټر يې په کيسه کې راغلی دی، نه خوشحالهږي! هغه سخت نارامېږي، هغه په دا چې کوم شخصيت چې دی په ټولنه کې لري او کوم مېرې چې له شارلوتې سره دی، ټولو ته ښودل کېږي او کومه کنجکاوي او شرارت چې ټول خلک ورته ښيي، د زغم نه وي. خلک يو په بل پسې شخصي پوښتنې ترې کوي او يوه شېبه يې هم په روغ زړه نه پرېږدي...

گوپټه گېستنېر ته ليکي چې تر هغو چې مو د کيسې پر پای ځان نه وي پوه کړی او د وپرتېر پر احساس پوه شوي نه يئ، بيا ليک مه راته ليکئ، خو درېغی چې ما يو ځل ځان ستا غېږې ته درغورځولی او د شارلوتې پښو ته لوېدلی وای، بيا دا هر څه درته په آسانی توضېح کېدل. شارلوتې ته ووايه چې نوم يې د زرگونو مینانو په خوله په اخلاص او تبجن درناوي او ارادت بيان شوی دی او دا چاره مو هغه ډېرې ستونزې په آسانی درڅخه تويولای شي چې دې کيسې درته رامنځته کړې دي!».

په پای کې د گېستنېر يوه ملگري چې په فصیحه فرانسوی يې ليکل کول، ليکلي دي: «په رښتيا چې د داسې ملگري لرل خطرناک دي، چې ليکوال وي...» او په دې توگه هرڅه بېرته ساړه شول. د گوپټه او گېستنېر د کورنۍ ترمنځ اړيکې کمې او بېخي کمې شوې.

د واده په نېکمرغه ۲۷ کلن ژوند کې د لوت خلور لونيې او اته زامن وشول. چې گېستنېر ومړ، شارلوتي د گوېته سلاکار (وون) ته ليک وليکه چې د دې زوی ته د فرانکفورت په ښار کې زياته آسانتيا جوړه کړي چې د طب په څانگه کې زده کړې وکړي. گوېته او لوت تر ۱۸۱۶ ز پورې يو بل ونه ليدل. په همدې کال گوېته اووه شپېته او شارلوته دري شپېته کلنه وه. د جالبو ليدو پر کيسه يې توماس من ناول ليکلی... په دې توگه، کله کله ادبيات له ادبياتو تغذيه کېږي... په ۱۸۰۵ کې د وېرته پر سبک فرانسوي ليکوال برتلمې فرورېوېل يو ناول وليکه. ده په يوه ليک کې په ۱۸۱۶ کې زېته ته وليکل چې يوازې شى چې د پېښو د عجيبو غريبو شرايطو له منگولو مې خلاصوي، تخيل مې دى. ده به هر وخت ويل چې تر وېرته يې زيات ژوند کړى دى.

په ۱۸۲۴ کې /ېکېر من ته ليکلي: «دا کتاب مې تر خپرېدو وروسته تر اوسه يو ځل لوستلى دى او ډېره خواري مې وکړه چې بيا يې له سره ونه وایم. په رښتيا چې د چاودېدونکو وسايلو غوندې ډېر خطرناک دى. د دې کتاب لوستل درد راکوي او ځان خورم؛ تل مې ډاروي چې هماغه ناوغحالی ته بيرته ور ونه لوېږم... هغه حالت چې له امله يې دا کتاب جوړ او دنيا ته راغى».

وېرته په بل ليک کې اېکېرمن ته ليکي: «د وېرته پېر د هر انسان په شخصي تاريخ پورې اړه لرلاى شي. څوک چې د آزادۍ ذاتي حس ولري او ځان د ډول ډول سختو، تاريخ تېرو او زړو ټولنيزو او دنيايي محدوديتونو او قراردادونو په منگولو کې وينې.

هغه موجود چې مجبور دى، ځان له دې شرايطو سره سم کړي. په ټول دوران او هر وخت کې هر انسان ته هغه نېکمرغي چې له انسانه يې درېغولې، کوم عمل چې انسان پای ته نه دى رسولی، کومې غوښتنې چې هېڅکله ترسره شوې نه دي، مخې ته راځي.

د ځوان وپرتېر درونه / ۵۹

دا د خواشینۍ ځای دی چې په مور کې هر یوه لږ تر لږه په خپل ژوند کې یو ځل داسې دوره نه ده تېره کړې چې مور ووینو د وپرتېر کیسه کټ مټ زموږ د ځانگړي روحي او زړني حالت لپاره لیکل شوې وه. د وپرتېر کیسه یوازې د ده پر مینه یي حال لیکل شوې. ده هر زلمي یا تاند زلمي ته چې له دغسې مینه یي بحران سره مخ شوی او لاس یې ورباندې رسېدلی نه دی، لاندې جملې لیکلې دي: «بشري شهکار؛ بقا او پایښت دی!» ممکن، ده چې خپل وپرتېر ته کتلي او فکر یې پکې کړی، نو په مرسته یې پر خپله بقا بریالی شو او خپله هستي یې نابوده نه کړه.

د نړۍ په کچه دغه د آلماني ژبې لومړنی ادبي اثر گڼل کېږي. په دې ناول کې د شخصي کیسې اړول پر یوه نړیوال ادبي اثر، د ناول لیکنې د فن او دود پرمختگ، پر وخت او پرځای د طبیعت توصیف او طبعي منظرې کتلای شو. د روماتېزم تر ادبي پېر مخکې حساسیت پکې په ښکلي ډول څرگند شوی. د یوه روانشناند طیب په توگه د یوه زلمي د ذهني پوختیا پر بحران پوهېدای شو او دا چې څرنگه له تاندې زلما تر پوځوالي په سختۍ تېر شوي دي چې د وپرتېر غوندې خلک په دې لېږد کې مات شوي او د گوډته غوندې شخصیت ته لوی بریالیتوب و.

گوډته د لباس له بدلولو، لوبو، تفریح او ادبي ساعتېریو ډېر خوند اخیست. له کلمو سره لوبې، جالبې شوخی، خندوونکې نندارې ډېر خوند ورکاوه. د ژوند تر پایه یې دا هڅه کول چې له لوستونکي سره جالبه لوبه وکړي. گوډته له لوستونکي غواړي چې د خیال په ډاگ کې ورسره وگرځي. کوم لوستونکي یې چې ادبي ظرافتونه درک کولای نه شي، گوډته د اولمپياد د خدای غوندې ورته څرگندېږي: ډېر دقیق، شریف، دروند، د

شان او دبدبې خښتن... خو ځیرک لوستونکی یې د باطني فکر تل ته ورکوزېږي، له مخه یې پلو ایسته کوي او په توکمار سترگگ بلنه وکوي چې په گوښه یوازېتوب او تیاره کې ورپسې شي او په پای کې ورته ووايي: «هو... بالکل دې زما روحیه ښه درک کړې ده.

که څه هم توکې او طنز [د گوپته] [...] په آثارو کې ډېر دي او تر وېرته وروسته یې پینځه نور خنډني آثار خپاره کړي، خو د وېرته د لیکلو پر مهال یې روح په عذاب و، له مرگ او ژوند سره یې ډغرې وهلې او دا خبره هم له پامه غورځولای نه شو چې گوپته په ریښتیا غوښتل جدي او مینه یې ډېر غمجن اثر ترې پاتې شي.

فرانسویانو یې چې د ناول په اړه خپل نظر څرگند نه کړ او [اثر] یې خوښ نه کړ، گوپته وویل چې داسې تمه مې له فرانسوي نژاده نه وه، بلکې دوی باید ظرافتونه موندلي وای، زما د کیسې تل ته ورکوز شوي وای او د لیکوال ژور فکر او نیت یې موندلی وای؛ دوی لکه چې وېرته یې نیولي دي؟

گوپته چې اېتالېي ته ولاړ، هر ځای یې دا لاتیني شعار و:

“spernere mundum – Spernere Neminem”

“Sperner seispum – Spere nene se sperni”

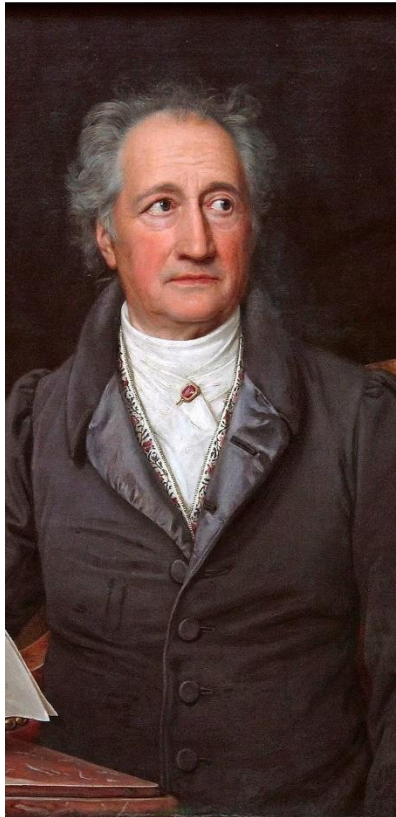
(پر هرڅه تمسخر – د هېڅ موجود نه تمسخر

پر ځان باندې تمسخر – دا واقعیت تمسخرول دي چې انسان تمسخر شوی دی).

انسان باید هېڅکله نه د خپلې شاوخوا خیزونه، نه خپل انانیت جدي وگڼي، او پوه

د خوان وپرتېر درونه / ٦١

شي چې پر هر هغه څه چې وشي، سربېره بايد ځان خپگان ته په لاس ورنه کړو، او تل
بايد پر هر څه ځان بوخت کړو چې په پای کې مو ژغورنه او کاميابي په برخه شي.

J. W. von
Goethe

Die Leiden
des jungen
Werther

Ein Roman in Briefen

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**